

Ellen G. White Estate

YOR BEDO JALOCH

ELLEN G. WHITE

YOR BEDO JALOCH

Ellen G. White

1967

**Copyright © 2014
Ellen G. White Estate, Inc.**

Information about this Book

Overview

This eBook is provided by the [Ellen G. White Estate](#). It is included in the larger free [Online Books](#) collection on the Ellen G. White Estate Web site.

About the Author

Ellen G. White (1827-1915) is considered the most widely translated American author, her works having been published in more than 160 languages. She wrote more than 100,000 pages on a wide variety of spiritual and practical topics. Guided by the Holy Spirit, she exalted Jesus and pointed to the Scriptures as the basis of one's faith.

Further Links

[A Brief Biography of Ellen G. White](#)
[About the Ellen G. White Estate](#)

End User License Agreement

The viewing, printing or downloading of this book grants you only a limited, nonexclusive and nontransferable license for use solely by you for your own personal use. This license does not permit republication, distribution, assignment, sublicense, sale, preparation of derivative works, or other use. Any unauthorized use of this book terminates the license granted hereby.

Further Information

For more information about the author, publishers, or how you can support this service, please contact the Ellen G. White Estate at mail@whiteestate.org. We are thankful for your interest and feedback and wish you God's blessing as you read.

Contents

Information about this Book	i
<i>WACH MOKUONGO</i>	iii
Sura 1— <i>Hera Mar Nyasaye Kuom Dhano</i>	4
Sura 2— <i>Kaka Jaricho Dwaro Kristo</i>	9
Sura 3— <i>Lokruok</i>	13
Sura 4— <i>Hulo Richo</i>	22
Sura 5— <i>Chiwruok</i>	25
Sura 6— <i>Yie Nyasaye Kendo Rwake</i>	29
Sura 7— <i>Ranyisi mar Bedo Japuonjre Kristo</i>	34
Sura 8— <i>Dongo Kuom Kristo</i>	40
Sura 9— <i>Mor gi Ngima Kuom Kristo</i>	46
Sura 10— <i>Ng'eyo Nyasaye</i>	52
Sura 11— <i>Kaka llamo Lemo Madieri</i>	57
Sura 12— <i>Gima Watim gi Kiawa e Chunywa</i>	65
Sura 13— <i>Mor Kuom Ruoth</i>	71

WACH MOKUONGO

WACH luong maduong’ ogore e it ji mang’eny “Biuru Ira.”— luong maduong’ mar Jawar ma jachuny ma chunye mar hera oyawo ni jogo madhi mabor kod Nyasaye; kendo ni chuny ji mang’eny, madwaro konyruok mayudore kuom Yesu; nitie dwaro mar duogo e od Wuoro mapiyo.

Gi dwaro machalo kamani penj Thomas ipenjo di mang’eny, “Ere kaka wanyalo ng’eyo yo?” Od Wuoro nenore ka gima ni mabor kendo yore nenore ka tek kendo ok oyangore malong’o. Gin okenge mage ma ochomo Dalane?

Nying’ momi kitabuni nyiso gima onego otim. Osiem Yesu kaka e ng’ama nyalo dwoko dwaro mar chuny, kendo chiko tielono ma ok ong’eyo yo kendo machung’ “e yor kuwe.” Otelo ni ng’at madwaro puodhruok to gi kido maber, okang’ ka okang’, moluwore gi ngima mar Jakristo nyaka e kar giko mar gweth ma iyudo e wevo hera mari iwuon kendo keto geno mogik e gweth mar warruok to gi teko mar osiep joricho. Puonj ma iyudo e kalatase mag bugni osekelo hoch to gi geno ne ji mang’eny mathagore, kendo osemiyo jolup mag Ruoth wuotho gi geno ka gimor ahinva wuotho e okenge mag Jatendgi maler. Igeno ni enobedi gi ote manyalore ne ji mang’eny madwaro kony machal gi ma:

[7]

“We yo onere kanyo
Okang’, ka okang’ nyaka e polo.”

Ka mani e kaka ne obedo gi Yakobo ka ne luoro omake ni richone nyalo poge gi Nyasaye, ne onindo mondo oyuwe, “eka noleko, kendo ne, raidhi ochungo kuom piny, to wiye nochopo e polo.” Gima oriwo polo gi piny ne ofwenyne, kendo jal ma ne ochung’ e wi raidhi nowachone weche mahoyo chuny kendo makelo geno.

Mad fwenyruok mar polo onwore ni ji mang’eny ka gisomo siganani mar yor ngima.

JONDIKO.

[8]

Sura 1—*Hera Mar Nyasaye Kuom Dhano*

CHWECH mag piny to gi fweny mag gik mabiro duto nyiso hera mar Nyasaye. Wuonwa manic polo e chakruok mar ngima rieko, to gi mor. (Ne gik miwuoro kendo mabeyo mochuweyo). Parie kaka giwinjore gi dwaro gi mor, ok ni dhano kende, to ni gik moko duto. Chieng' gi koth mamoro kendo maduogo chuny piny, gode, nembe gi pewe, duto yangonwa hera mar Jachwech. En Nyasaye e ma miyowa dwarowa mapile. E weche mamit mag Zaburi wasomo e wehegi: -

“Wenge mag ji duto kiyi, kendo imiyogi chiembgi ka kinde ochopo. Iyawo lweti, kendo iyieng'o gik mangima duto kaka gidwaro.” Zaburi 145:15, 16.

Nyasaye ne ochweyo dhano mobet kare kendo ma mor kendo ndalo ma piny noa e lwet Jachwech nober gilala kendo ne onge kethruok kata kuong' mar Nyasaye kuome. En mana weyo chik mar Nyasaye, mana chik mar hera e ma osekelo kuyo gi tho, kata kamano hera mar Nyasaye pod nenore e lit ma obedo nikech richo.

[10] Ondiki ni “nokuong' lowo nikech in,” Chakruok 3:17. Kudho gi gi buya ma ne osidhne—rrjiso chandruok gi tem ma ne okadhoe—duto miyo ngimane bedo gi tich kendo bedo motang'—ne owale nikech en kaka achiel kuom puonjne ma idwaro e chano mar Nyasaye mar chungo dhano mondo ogole e richo kendo duogogo e yo makare ma ne okwongo. Kata obedo ni piny ogore kama rach nikech richo, to duto mantie ni kod kuyo to gi thagruok. E chwech Nyasaye nitie ote kuom gi man gi geno kendo gi wach mahoyo chuny. Nitie thiepe ewi buya gi yien duto manyiso ni e chandruok duto nitie gweth Nyasaye.

“Nyasaye en hera” ondiki kwonde te, e it yien maua, bende e it lum mang'ich. Wend winy miyo yamo manie lwasi bedo gi wer mamit. Kendo thiepe mabeyo gi yien maboyo miyo yamo dung5 mang'we ng'ar, kendo ng'ich mag gik moko duto mati e lowo mago duto nyiso hera to gi rit makare mar wuoro, Nyasaye, kaka odwaro mondo omi nyithinde mor.

Wach Nyasaye nyiso kite. En owuon e ma olando herane gi ng'wonone. Musa ka ne olemo, "Akwayi mondo inyisa duong'ni," Ruoth ne odwoke "Anachwal ber mara duto okadh nyimi." Wuok 33:18,19. Mani e duong' mar Nyasaye. Ruoth ne okadh e nyim Musa mohulo, Jehova Nyasaye man gi kech kod ng'wono, ma ok tim mirima piyo mogundho gi hera gadieri, mamiyo ji gana gi gana ng'wono, maweyo rochruok gi ketho gi richo ma ok kwan joketho kaka oler e bura makelo ni nyithindo ketho mar wuonegi, kendo kuom nyithindo, kuom tieng' mar adek gi tieng' mar ang'wen." Wuok 34:6,7. "Nyasaye ma jang'wono, mopong' gi kecho ma mirimbe ok bi piyo, mangi miwafu mogundho." Nikech ohero ng'wono. Jona 4:2. [11]

Nyasaye otweyo chunywa kuome kuom chiwo mang'eny ma nyisowa herane, manie chwechne me polo gi piny. Kata obedo ni gi chwech to gi gik moko duto ma chuny dhano nyalo yango pod odwaro mondo onyisrenwa Owuon. Mak mana magi duto ok nyal yangonwa yo mar herane kaka obet, kata obedoni jasigu ma en Satan omiyo ji obedo mwofni mag chuny mondo gibedi gi luoro kuom Nyasaye, kendo gineno Nyasaye kaka ng'at makiny ma onge gi ng'wono. Satan oselalo dhano mondo gipar kuom Nyasaye kaka ng'at mager ahinya,—kaka jang'ad bura man gi chuny matek, ng'at ma ok nyal ng'wono ni ng'ato. Oketo dhano ng'iyo Nyasaye kaka ng'at makwayo ji gi nyiego kendo rango both mondo omigi kum maratego. Golo mudhoni chutho e ma nomiyo Yesu obiro e piny ka mondo odagi e dierwa mondo ogol paro maricho go, mondo wane hera mar Nyasaye.

Wuod Nyasaye ne obiro e piny mondo oyangnwa Nyasaye. Onge ng'a ma noneno Nyasaye ndalo duto; Wuowi ma miderma, mobedo e kor Wuoro, e ma nofwenyonwa." Yohana 1:18. Kata Wuoro bende, onge ng'ato mong'eyo, to mana Wuowi, kadi ng'atono ma Wuowi yie elone. Ka achiel kuom jopuonjrene ne openje "Nyiswa wuonwa?" Yesu nodwoko, "Yandi an kodu ndalo momedore, to in ok ing', eya, Filipu? mose neno an, ose neno Wuora; kendo iwacho nade ni, nviswa Wuonwa?" [12]

Yesu ka ne lero tichne me piny nowacho:

“Roho mar Ruoth ni kuoma;

Nikech nowala mondo ayal ni jo modhier

Injili;
 Noora mondo ahul gonyruok ni jo motuwe,
 Kendo yepo wang' ni mwofni
 Mondo ogony jo migo obindi.”

Luka 4:18.

Mani e tichne. Ma nowoiotho kotimo maber, kendo kochango ji duto ma ne Iblis osando, nikech Nyasaye ne ni kode. Tich Joote 10:38. Ne onge udi ma yuagruok gi tuo ne pod chandoe ji, kuom udi ma ne okadhoe. Kendo ochango ji matuo. Tichne ne onyiso walne maler ma ne ogwedhi. Hera ng'wono gi chuny maber ne ofwenyore e gimoro amora ma ne otimo. Kendo chunve nogeno nyithind ji. Nokawo kit dhano mondo omiye chopo e dwaro mar dhano. Jomodhier gi jomamuol ne ok oluoro dhiyo bute mar wuoyo kode. Kata nyithindo matindo ne biro ire, ne gihero bedo e tiende kendo ng'iyo wang'e ma ne opong' gi hera mare.

[13] Yesu ne ok opando wach moro mar adier, to ne owacho duto gi chuny man gi hera. Ne otiyo ahinya gi rieko modhuro to gi neno mos to gi chuny maber e wuoyone gi ji. Ne ok wiye tek, ne ok otho wuoyo awuoya, kendo ne ok osino ng'ato ma onge gima omiyo. Ne ok okwong'o nyawo mar dhano. Ne owacho adiera, kendo pile gi hera. Wuondruok ne ok more, bende bedo ma onge yie. bende bedo gi richo, to ka ne ovvach wach siem ne owacho gi kuyo ma pi wang'e e ma dwaro luar. Ne oyuago Jerusalem, dala ma ne ohero, ma ne odagi rwake en ma ne en e Yo, Adiera kendo Ngima. Ne gidage en ma ne en Jawar, to kata kamano En to pod ne oyuagogi. Ngimane ne en mar tuonruok owuon kendo paro joma moko. Chuny mar ng'ato ka ng'ato ne nigi nengo maduong' e wang'e. Kata ne obedo ni en Wuod Nyasaye, ne ok ochayo ng'ato moro. Mak mana ne ong'iyo ji duto kaka joricho ma ne obiro waro.

Magi e kit Kristo kaka ne ofwenyore e ngimane. Kendo mani e kit Nyasaye bende. En mana kuom chuny. Wuoro e ma thidhiya mar ng'wono nyisore kuom Kristo ma bang'e mol ni nvithind dhano. “Yesu, manuol kendo Jawar man gi kech ne en Nyasaye.” “Jalo ma nofwenyore e ringruok.” I Timotheo 3:16.

Yesu ne odak, moteme ma otho ni mondo wayudi warruok. Ne obedo “Ng'at mokuyo” mondo wayud gikeni mag mor mochwere.

Nyasaye ne oyiene Wuode ma ohero mopong' gi gweth to gi adieri mondo obi e piny mopong' gi richo gi mudho mar tho gi kuong'. Ne oyiene mondo oa kama ohere gi Wuongi kendo ipake gi jomalaika mondo obi e piny kama ne ibiro teme, sande kendo nege. "Kendo kuom riemo mage e mochangowa." Isaya 53:5. Neneuru e thim, e puodho mar Gethsemane, e wi msalaba: Wuod Nyasaye ma ne onge richo ne okawo ting' mar richo duto kuome. Jalo ma ne ni kod Nyasaye nowinjo e ri- ngre lichno mar pogruok gi Nyasaye, ma richo kelo e kind Nyasaye gi dhano. Kuom yor pogruok ne oneno Jit e chunye ma oyuaq, "Nyasacha, Nyasacha, iweya nang'o?" Mathayo 27:46. Ne en pek mar richo mapekne okadho tong' to gi pogruok ma ne obedo e kind Nyasaye gi dhano—Mani e gima ne oturo chuny Wuod Nyasaye.

[14]

To chiwruok maduong' ni ne ok otim mondo omi chuny Nyasaye oher dhano bende ok mondo omi owar dhano. Ooyo, kata matin, "Nyasaye nohero piny kama, nyaka nochiwo Wuode ma miderma," Yoh. 3:16. Chakre kar chakruok Nyasaye ne oherowa, ok nikech winjruok ma ne Yesu otimo, mak mana ni Nyasaye Owuon ne oherowa, eka oyie Yesu mondo otim winjruok gi dhano. Kristo e yo madieri ma Nyasaye nyalo nyisogo herane ni wan." Tiende, ka Nyasaye ne en kuom Kristo kogayo ne owuon piny, ka ok okwan nigri richogi, kendo nomiyowa wach gayo. 2 Jokorintho 5:19. Nyasaye ne oyudo lit kanyakla gi Wuode. E puodho mar Gethsemane, bende thone e Kalwari, Nyasaye ne ochulo nengo ni warruok marwa.

Yesu nowacho, "Ni kech mano Wuoro ohera, ni kech aweyo ngimana, mondo akawe kendo," Yohana 10:17. Mani tiende ni "Wuora ne oherou kama ma kata ohera moloyo ochiwo ngimana ni mondo awaru. An nachiwora kendo ni un kaka agenou. Kuom chiwo ngimana, mondo akaw chwat magu gi chayo chik magu, An e ng'wono mar Wuora kuom misango mara, Nyasaye en ka re, kendo en e ma oketo jalo movie kuom. Yesu kare.

[15]

Onge ng'at manyalo warowa mak mana Wuod Nyasaye kende; ni kech en kende ema ne gin gi wuoro, en e ma ne onyalo nyiso herano mar wuoro adimba. Onge yo moro mar nyisowa kaka Nyasaye hero dhano ma ne olal, mak mana kuom yo achielni kende, ma en chiwruok ma ne Kristo otimo mondo otho karwa.

"Nikech Nyasaye nohero piny kama, nyaka nochiwo Wuode ma miderma." Ne ochiwe ok ni mondo odagi e dier dhano, mondo

oting' richogi mondo otho kargi. Ne ochiwe ni oganda molal. Kristo ne iyango gi chiwruok ma ne otimo ni dhano. Jalo ma ne odak gi Nyasaye koro oriwore gi dhano gi riwruok ma ok nyal pogore. Yesu "Ok wiye kuodi luongogi owetene," (Johibrania 2:11). En e misangowa, Ng'at makwayonwa e nyim Nyasaye, owadwa ma okawo kitwa e nyim kom duong' wuonwa, kendo adog kod jogo ma ne owaro kuom higini mosiko—En e Wuod dhano. Mago duto ma ne otimo ni dhano ne otimo ka okwayo ni dhano manie richo ma yore ok bevo, mondo dhano oyud hera mar Nyasaye mondo dhano otim kode winjuok e yor hera gi yo makare.

[16] Nengo ma ochul nikech warruok marwa, chiwruok maduong' ma Wuoro manie polo otimo kuom chiwo Wuode mondo otho ni wan, nyalo nyisowa ratiro gima wanyalo bedo kuom Kristo, Kaka Jaote Yohana ne oneno bor kod lach mar hera mar Nyasaye kuom piny molal, ne oneno ni ber mondo oluor Nyasaye kendo mondo olame e chuny; ni mar onge dhok ma onyalo wachogo hera mar Nyasaye ma ne oluongo piny mondo one. Yohana nowacho "Neuru hera manadi ma Wuoro ose chiwonwa, mondo luongwa nyithind Nyasaye; to e kaka wan E momiyo piny ok ong'eyowa, ni kech ne ok ong'eye. 1 Yohana 3:1. Nyasaye oneno dhano kaka gima nengone tek machalo nade! Kuom goruok piny mar timo richo, dhano ne obedo e loch mar Satan. To kuom yie chiwruok mar Kristo wanyalo bedo nyithind Nyasaye. Kristo ne okawo kit dhano mondo okony dhano. Jogo mopodho e richo ka giwiniore kod Kristo iketogi kama ginyalo bedoe jogo mowinjore oluongi ni "Nyithind Nyasaye."

[17] Hera maduong' ni onge gima inyalo pimgo. Wan nyithind Ruodh polo! Singo mowal! Tong' maber ahinya man gi paro! Hera man gi ohala kaka Nyasaye nohero piny ma ok ohere! Paroni duogo teko e chuny, kendo keto paro twech mar timo dwaro mar Nyasaye. Kaka wamedo somo wach Nyasaye e ler mar msalaba, e kaka wamedo yango ng'wono, muolo, to gi weyo richo ma inyalo wenwa kuom hera gi ng'wono, kendo jogo ma joadier, herani giyango kaka en hera maduong' moloyo herano mar miyo ni nyathine.

Sura 2—Kaka Jaricho Dwaro Kristo

KAR chakruok dhano ne nigi nyalo maber gi paro makare. Ne en ng'at maber e ringruok, ma ne nie achiel gi Nyasaye. Paro mage ne beyo kendo dwaro mage ne ler. To mak mana kuom chavo chik mag Nyasaye, paroge nolokore, eka obedo jaguondo kar bedo jahera. Nenruokne ne olokore nikech chavo chik, ma kuom tekone owuon ne ok onyal siro teko mar ng'at marach. Ne Satan okete misumba, kendo di ne obedo misumbane ma nyaka chieng', ka dine onge Nyasaye ma ne owuon mondo okonye. Ne en dwaro mar Jatem, ma en Satan mondo okethi chanruok maber mag Nyasaye kuom chuweyo dhano. mondo opong' piny gi richo to gi pogruok. . . . Kendo di ne osiemo kethruokgo duto ni nobiro ni kech mana chwech ma Nyasaye nochweyogo dhano.

E yor dhano mar bedo ma onge richo e kar chakruok, dhano ne nigi mor mar wuoyo kod Nyasaye “ma mwandu mar riekko kod ng'eyo okan kuomc.” Jokolosai 2:3. To bang' timo richo, ne ok onyal yudo mor e yor ler, kendo nodwaro mondo opondi oa e wang' Nyasaye. Kata sani mano e kaka chuny ma pok olokore chalo. Ok otime gima Nyasaye odwaro kendo ok one mor kuome. Ng'at ma jaricho ok onyal bedo gi mor e nyim Nyasaye kendo opondo ka en ka jomaler. Ka oyiene donjo e poio, ok donyal winjore gi Jomaler manie polo man gi chuny mohero Nyasaye, ma tiende ni chuny ma ok par mare kende, kendo ogeno ji ma moko kuom mor. Parone bende gik mohero, bende dwarone duto, magi duto ne otime jaricho kendo bedo wendo ahinva e kind jomaler ma onge richo ma nie polo; ok donyal romo kodgi. Onyalo neno kaka polo en kama rachne, kendo dodwar mondo opande ni Jal mobedo ler mar mor ni jomaler mag Nyasaye. Nyasaye ok e ma oketo chik makwedo joricho ni kik obedie polo: to mana richo mag joricho e ma miyo dak e polo bedo nigi ma ok owinjore. Duong' mar Nyasaye bedonigi kaka mach matieko. Digiyie mondo otiekgi kendo opandgi ni wang' Jalo ma ne otho mondo ovvargi.

[18]

Wan wawegi ok wanyal warore a e bur matut mar richo ma waware. Chunya rach ahinya, kendo wan wawegi ok wanyal lokogo. “Ng’a ma digol gi maler kuom gi mak ler? Onge kata achiel.” Avub 14:4. “To paro mar ringruok omon gi Nyasaye ni kech ok owinjo chik Nyasaye, kendo ok onyalo.” Jorumi 8:7. Puonjruok, bedo molony, kendo bedo ng’at matiyo gi teko, bedo ng’at ma jakinda, magi duto ber, mak mana e tich mar loko chuny to gionge gi teko. Ginyalo miyo kit ng’ato ma oko nenore, to mad ok lok chuny, ok ginyal pwodho soko mar ngima. Nyaka bedie teko moro matiyo ei [19] ngima manyien moa e polo malo. ka pok dhano oyudo lokruok a e richo duogo e ler. Tekono en Kristo. Ng’wonone kende e ma nyalo ywayo ji kuom Nyasaye mondo gibed maler.

Jawar ne owacho “Adieri, adieri, awacho ni ka ok onyuol ng’ato nyuol manyien, ok onval neno piny ruodh Nyasaye.” Yohana 3:3. Tiende malong’o, ka ng’, ato oyudo chuny manyien, paro manyien bende ketruok manyien, kendo dak e ngima manyien. “To dhano gi ringruokne ok omako weche mag Roho mar Nyasaye: ni kech gi-fuwo ne: kendo ok onyal ng’eyogi, ni kech ing’iyogi gi chuny.” “Kik iwuor ni kech nawacho ni, onego onyuolu nyuol manyien.” Ondiki kuom Kristo, “Ngima ne ni kuome; ngimano bende nodoko chieng’ mar ji.” Yohana 1:4.—Kendo onge kuwo kuom ng’ato moro: ni kech nying’ moro onge e bwo polo, michiwo ni ji monego wakuwoie. Tich Joote 4:12.

Ok oromo ng’eyo kit hera man gi ng’wono mar Nyasaye, bende neno ng’wono mar hera mar Wuoro kaka obet. Bende ok oromo ng’evo chikne kaka gin chik mogur e hera mak rum. Jaote Paulo ne ong’eyo magi duto, eka owacho, “Ayie ni chikni ber.” “To gik moko adwaro, en e matiyo, ayie kuom chik ka en ober.” “Kamano chik oler kendo bura oler, odhi kare, ober.” Jorumi 7:16, 12. “To wang’eyo ka chik en mar chuny: Eka Jaote nomedo wacho gi chuny mokuyo, ‘To an mar ringruok, mose ng’iewa a e richo.’” Jorumi 7:14. Ne ogombo ahinya bedo gi ler to gi yorno mogik kare, ma en owuon gi tekone ne ok onyal yudo, omiyo ne oyuak kowacho [20] “Yaye an dhano machandore! Ng’a mabiro resa kuom ringruok mar thoni?” Jorumi 7:24. Yuak machalo kamani c ma ose a e chuny jogo duto machandore jogo ma neno ni giwegi ok ginyal gimoro. Ni ji duto, nitie dwoko achiel “Neuru Nyarombo mar Nyasaye, magolo kethruok mar piny.”

Kuom yore mang'eny bende kuom ranyisi mang'eny ma Roho Maler otemo puonjogo ji wehegi, kendo yango ratiro ni jogo madwaro awara a e kethruok. Yakobo kane oringo bang' vvuondo owadgi Esau, ne oneno e chunye ni dipo ka kethne ma koro noparo ka en kende e thim, opoge gi Nyasaye. Mani nomiyo odhi e nindo otienono ka en gi kuyo maduong' ahinya. Bathe koni gi koni piny ne okwe thi! Kendo e polo sulwe e ma ne rienyie ka ne onindo ne oleko lek. Ni oneno raidhi moa e piny nyaka ochweyo e polo kendo malaika mag Nyasaye idho kendo lor, kendo Jehova nochungo e wiye kama ler kowachone weche ma ne oduogo chunye. Wehegi ne oyango ni Yakobo ni nitie Jawar, kendo noneno yo ma onyalo duogogo ir Nyasaye. Raidhi ma ne Yakobo oneno e lek en ranyisi mar Yesu, ma en yo makende ni dhano manyalo chopo ka Nyasaye.

Mani e ranyisi ma ne Yesu owacho ka ne owuoyo gi Nathaniel kowacho: "Unune polo koyawore, gi jomalaika mag Nyasaye ka idho kendo gilor kuom Wuod dhano." Yohana 1:51. Kuom ng'anjo, dhano ne opogore mabor gi Nyasaye, kendo polo ne ong'ad oko kuom piny. Ma onge raidhi mani e dierwa, onge kaka wa-nyalo bedo e achiel gi polo. To kuom Kristo wayudo yo mar winjruok. Malaika nyalo biro wuoyo gi dhano kendo konyogo. Kendo kata dhano obedo jaricho nikech richo, kuom Kristo pod onyalo yudo teko ma okedogo gi richo nyaka chung malo. "Gi maber duto momiyi kendo were duto molony. ', a kuom Nyasaye. Yakobo 1:17. Onge ng ', at man gi kido maber mak mana ka Nyasaye omiye. Kendo Kristo e yo kende ma chopo ka Nyasaye. Owacho "An e yo kendo an e adieri kendo an e ngima, *ng'ato ok bi ka Wuora mak okadho* " Yohana 14:5. Chuny Nyasaye paro nyithinde man e piny gi hera maduong' mokadho. Ka ne ochiwo Wuode ma miderma nikech wan, ne ochiwonwa duong' duto mar polo. Ngima duto mar Jawar ka ne en e piny ka, thone, to gi kwayone e polo, tich jomalaika, kwayo mar Roho Maler e chunywa—magi duto nvisowa ni Wuonwa ma nie polo ohero dhano kendo otiyo gi yo mondo owargi.

We wapar wach mar Jawarwa, kaka ne ochiwore kaka misango ne wan! Mani wach maduong' machalo nade! Owinjore wang'e kaka kuom Kristo omiwa mich maduong' ahinya, mondo omanywa kendo dwokwa ir Nyasaye. Kendo wapar duto ma Nyasaye osingo ne joge maler! Osingonegi pok maduong' jogo matimo kaka chik dwaro: jogi nomor e polo, bedo gi jomalaika kendo tiyo kodgi

[21]

kanyakla, kendo bedo e achiel gi Nyasaye kod Wuode, kendo ng'eyo ratiro kaka heragi chal, kendo bedo ka ipuonjowa ma nyaka chieng'.
 [22] Nadi magi duto ok oromo nvisowa ni ochunowa ni nyaka wachiwne Jawarwa chunywa kuom herani ma osebedo kuom higini mondo wabed jotichne ma nyaka chieng'?

Bende e yo machielo, bura mar Nyasaye olandi ni nobedi kuom richo to gi joricho, mondo oyudi kum ma ok lokre, bedo e yo marach mar kethruok mar giko. Magi duto owachi e Wach Nyasaye ma simonwa ni kik wabed jotich Satan.

Donge wabiro dewo ng'wono mar Nyasaye? Ang'o kendo monyalo timo maloyo mosetimo? Onego wabed kode achiel ka waparo godo tekone gi hera modhiero ng'eyo. Onego walu e ndache, mondo wachal kode, kendo wadonji e yorno mar bedo kode e achiel kendo mar Wuoyo gi Wuoro gi Wuoi.

Nying Yesu mondo oyudi pak,
 Ji mondo gidende,
 Malaika me polo ku,
 Miuru Ruodhu duong'.
 Malaika. . . .

Miuru Ruoth duong' e chuny,
 Geneuru kende;
 Ting' nyinge malo kuom jopiny,
 Miuru Ruodhu duong'.
 Ting nyinge,

[23]

Sura 3—*Lokruok*

ERE kaka ng', ato nyalo bedo ng'at makare e wang' Nyasaye? Ere kaka ng'at ma jaricho inyalo loko mondo obed ng'at maler? En mana kuom Kristo e ma wanyalo yudogo winjruok kod Nyasaye. gi ler, to wanyalo biro ir Kristo nade? Ji mang'eny penjo penj machalo gi penj ma ne oganda openjo e ndalo mag Pentekosito, ka ne giyango richogi. Ne giyuak, wanatim ang', o? Dwoko mokwongo mar Petro nowacho "Lokreuru." Tich Joote 2:39, bang'e matin nowacho kendo "To lokuru chunyu, kulokore, mondo richou owany, mondo ndalo mag kuwe obi moa e nyim Ruoth." Tich Joote 3:19.

Lokruok en bedo gi kuyo kuom richo, kendo pogruok mabor kode. Ok wanyal weyo timo richo ka pok wayango rach mare. Kendo ngimawa ok nyal yudo lokruok nyaka wapog richo odhi mabor gi chunywa.

Nitie ji mang'eny ma ok oyango ratiro mar lokruok. Ji mang'eny bedo gi kuyo nikech richo ma gisetimo, kendo gitimo lokruok e nyim ji ni kech gin giluro kuom richono magisetimo. mabiro kelo nigichandruok. Mani to ok e lokruok ma Nyasaye dwaro. Gima giparo kuom kum moloyo rach mar richo ma gisetimo. Mani e kaka Esau ne otimo ka ne oneno ni oselalo chutho duong' mar nyuolne. Balaam bende, ka ne luoro odonjone ahinya ni kech Malaika ma ne oneno kochung' e nyime gi ligangla e luete, noyie timne marach ni mondo kik onege, to kuom adier ne ok olokore, ne ok oloko chunye, ne ok oneno marach kuom richo ma ne osetimo. Yudas Jaiskariota ka ne ondhogo Ruoth ne owacho "Ase timo marach kandhogo remo ma onge bura." Mathayo 27:4.

[24]

Hulo richone ne obedo nikech luoro ma ne oneno e chunye koneno ni Nyasaye ne biro miye kum. Gino ma ne biro timorene ne omiyo chunye opong' kod luoro, to ne onge, chuny motur nikech richo ma ne otimo, mar ndhogo Wuod Nyasaye ma ne onge mbala kendo kwero Jaler mar Israel. Farao ka ne ochandore nikech kum mar Nyasaye, ne oyango richone ni mondo opusre kuom kum, to ka masiche ma ne okelne ne olal. ne ochako obedo gi sunga e chunye.

Jogi duto ne yuak nikech weche ma ne obedo ni kech keth, to ne ok gibedo gi kuyo nikech richo owuon; bende rachne.

[25] To ka jaricho ochiwore owuon mondo Roho Maler otelne, eka richone noluoki, kendo obiro yango malong’o kaka obet e yor timo richo, bende obiro yango tiend bedo maler mar chik Nyasaye ma gin e mise mar Lochne manie polo kendo e piny. “Chieng’ maradier marieny kuom ji duto kodonjo e piny,” Yohana 1:9, mamenyo chuny maiye to gi gik mopandi mag mudho nyaka fwenyre. Lerni en Kristo ma kelo lokruok e chuny to gi obuongo. Jaricho nigi paro mar bedo maler mar Jehova, kendo en gi luoro mar neno richo ma osetimo mondo obigo ir ng’at ma dware chuny. Kendo oneno hera mar Nyasaye, kendo ber mar bedo tong’ luokruok mondo obedi e achiel gi jopolo.

Lemo mar Daudi bang’ ka osegore e bur mar richo yangonwa ratiro ranyisi mar bedo gi kuyo ni kech richo. Lokruok mare ne lokruok madieri kendo man gi chuny motur. Daudi ne oneno bothne kaka ne duong’ ahinya, ne oneno duwruok mar chunye, mani nomiyo oneno marach gi richo ma ne osetimo. Omiyo ne ok okwayo ni mondo oyud ng’wono kende to ne okwayo bende ni mondo oluok chunye—Ne ogombo bedo maler, e achiel kod Nyasaye. Ne olamo kama:-

“Ojahawi ng’atno ma timne marach owene, ma ke thone oum.

Ojahawi ng’atno ma Jehova ok nyal nwang’o tim mamono kuome.

Kendo ma onge wuond e chunye,”

Zaburi 32:1-2

A Nyasaye, kecha kaka ng’wononi obet, kaka ng’eny mar kechni mayom obet, ruch timna masebayogo. Luoka chutho kuom timna mamono, kendo pwodha kuom kethona.

Ni mar ahulo timbena masebayogo;
Kendo wiya ok wil gi kethona ndalo duto.
Asetimoni marach in kendi,

Kendo asetimo weche maricho e nyimi, mondo ji yie,
 Kiwuyo, kaka ipogo wach makare kendo mondo ibedi
 maler king'ado bura.

Ne, idwaro mondo adiera obedi ei chuny iye, Kendo inimiya [26]
 ng'eyo rieko ei chunya maling' ling'.

Lenda gi esoba, mi nadok maler.

Luoka, kendo nabed maler moloyo pe
 A Nyasaye chwena chuny maler.

Kendo duogi chunya mogik kare e iya.
 Kik iwita aa e nyimi.

Kendo kik igol kuoma Roho mari Maler.

Duogna yilo mar resruokni kendo sira gi chuny ma
 thuolo.

A Nyasaye, Nyasaye maresa gola kuom buch remo.

Kendo nawer matek kuom timni ma tir.”

Zaburi 51:14.

Lokruok, kata hulo richo machalo kamani ok nyalre kuomvva kuom tekowa wawegi, to wanyalogo kuom Kristo kende, ma ne odhi e polo mosechiwogo ni dhano. Ka eri e ma nitie migawo maduong' mawito ji mang'eny mamiyogi rem kuom yudo konyo ma Kristo dwaro miyogi Giparo ni ka pok giweyo, bende hulo richogi, kendo ni hulo richo, kata lokruok ikogi ni ng'wono kuom richogi. En adieri ni ng'ato nyaka lokre kuom richone mokwongo e ka Nyasaye nong'wonne, ni mar ka onge chuny motur ni kech richo. Jaricho ok nyal vango kaka odwaro Jawar. To nade, onego jaricho ohul richone mokwongo ka pok obiro ir Kristo? Lokruok obedo rageng' e kind jaricho gi Jawar koso?

Biblos ok puonji ni jaricho nyaka hul richone, kata olokre ka pok oyudo luong mar Yesu, “Biuru ira, un duto mojonny. Kendo mugangoru mapek, to anamiu yuweyo.” Mathayo 11:28. Adier en mana ber mar Kristo e manyalo miyo ng'ato bedo gi lokruok. Petro omedo yango wachni kowacho ni Joisrael niya, “E ma Nyasaye noting'c malo gi luete korachwich mondo obed Ruoth gi Jakony, [27]
 mondo omi Joisrael lokruok chuny, gi gonyruok e richo.” Tich Joote 5:31. Ok wanyal kendo hulo richo kata lokore ka onge Roho Maler

mar Kristo ma mondo ochiew chunywa mondo richowa owenwa ma onge Kristo.

Kristo e nyanonro mar wach maber. En kende e ma onyalo keto paro maber e chuny manyalo golo parogo maricho. Ng'ato ka ng'ato maneno adier mar bedo gi ler ei chunye, kendo yango yore mar richo, nyiso ni en gi Roho Maler ei chunye.

Yesu nowacho kama “Kendo An. kiting'a malo a e piny, nayuwa ji duto ira.” Yohana 12:32. Kristo nyaka fwenyre ni jaricho kaka jawar motho ni richo mag piny, kendo ka waneno Nyarombo mar Nyasaye e wi msalaba mar Kalwari, wach modhiero mar warruok chako yangore ni parowa, kendo ber mar Nyasaye terowa ka loko chuny kuom tho ni joricho, Kristo nonyiso hera no ma winjo tiende tek; kendo ka jaricho ong'iyo herani, omiye bedo gi chuny mayom, ochiewo parone, kendo omiye bedo gi kuyo mar chuny.

[28] En adier ni saa moro jomoko wigi kuot gi yoregi mag richo, kendo miyo giwcyo yore maggi maricho, ka pok giyango ni iywayogi gibi ir Kristo. Kendo ka gitemo mondo gibi e ler giwe yoregi maricho, teko mar Kristo e ma ywayogi. Tekono ma ok ginyal paro kakoro tiyo ei chunygi; koro paro chako yawore, kendo ngima maoko chako losore. Kendo ka Kristo chako ywayo ire mondo ginene ewi msalaba kendo ging'i Jal ma richogi nochwowo, chik ma ne giketho chako duogo ei parogi. Kido maricho manie ngimagi, kod richo mogundho manie chunygi, iyangonegi. Gichako yango tim makare mar Kristo, eka giwacho. Richo ochalo nade, ma ochuno ni onego bedie chiwruok machalo kamano kuom waro jaketh?” Nade? Heragi duto chandruokgi duto, dhilgi duto ne dwarore ni mondo kik, walal to wabed gi ngima ma nyaka chieng'.”

Jaricho nyalo geng'o herani, bende onyalo dagi biro ir Kristo, to ka ok ogeng'o to ibiro tere ir Kristo, ng'eyo mar chanruok mar warruok biro telone nyaka e tiend msalap lokruok aa kuom richo, ma ne omiyo Nyasaye osandi.

Tekono matiyo kuom gik ma ne ochwe wuoyo e chuny dhano kendo miyo gineno gino ma pok ne gineno. Gi piny ok nyal romo dwarogi. Roho mar Nyasaye wuoyo kodgi mondo gidwar gigo makelo kuwe, to gi yuweyo—ng'wono mar Kristo gi mor mar bedo maler. Kuom yore mang'eny, mong'ere to gi ma ok ong'ere Jawar ywayo ji mondo obi ire mondo gigo chunygi mabor gi mor mar piny mondo ging'e gweth mar Nyasaye ma onge gi gikone. Ni chunye

duto mamanyo kachandore kayiem nono e piny mondo giyud modho e yawo mar pinyini ote mar Nyasaye bironigi kawachb. “Kendo ng’a ma riyo omako mondo obi, kendo ng’a madwaro, mondo okaw pi mar ngima nono.” Fweny 22:17.

Un jogo ma ei chunyu udwaro gimoro ma piny ok nyal chiwo, yanguru luongni kaka en duond Nyasaye ni chunyu. [29]

Penj Nyasaye mondo omiyi lokruok, mondo ofwenyni Kristo kaka jahera e yore Maler. E ngima Kristo chik Nyasaye, hero Nyasaye. kod hero dhano ne onyisore kuome. Ngimane ne ngima mopong’ kod hera, ng’wono gi yore mabeyo duto.

Kamoro wanyalo wuondore kaka Nikodemo kaka ngimawa ochikore tir, kendo parowa ni kare, kendo paro ni, ok onego wachiw, chunywa e nyim Nyasaye, kaka jaricho ma pile, mani biro miyo waneno ratiro kaka ok waler e yore duto, kendo wanane lerwa ma wase wuondorego mana kaka law moti, kendo remb Kristo kende e ma nyalo luokowa mondo wachal kode.

Ka ne janabi Daniel noneno ler ma ne oluoro jaote ma ne oa e polo ma ne oorne, ne onyosore koparo yomne kod richone. Mowacho “Kamano nadong’ kenda mi naneno wach maduong’ni mofwenyore, mi Teko norumona, kendo ber mar denda nolokore nokethore marach, ma onge gi teko.” Daniel 10:8. Ka ng’ato onenore kama ni ok oler, e kaka nodwar chuny maler kendo mondo odwar chike mag Nyasaye kendo luwore gi kit Kristo.

Paulo wacho “Kuom wach makare ma in e chik”—kaka timbene ma oko ne nenore—ne “oonge bura.” Jofilipi 3:6. To ka ne oyango gima chik ne dwaro e yor Roho, noyudo ka ojaketh maduong’ chuth. Ka ne inyalo ng’adne bura ka ing’iyo chik mag Nyasaye kod timbege mine, ne inyal kwan ni oonge keth; to ka ne onono chik matut, mi onenore owuon kaka Nyasaye ne nyalo nene, nokulore gi chuny motur mohulo kethne. Owacho niya, “To yande nangima ka ne chik [30] onge: to chik obiro, richo nochier, mi natho.” Jorumi 7:9. Ka ne oneno ratiro mar chik, kaka ne en mar chuny, eka kendo ok nonenore ka ng’at maber kendo.

Nyasaye ok ne ni richo duto romre, gi pogore e wang’ Nyasaye mana kaka gipogore e wang’ dhano. To mak mana ni tim moro amora marach kata obedo ni onenore matin e wang’ dhano ok kwane matin e wang’ Nyasaye. Neno mar dhano ok kare, ni mar ong’iyo migawo achiel kende, ok onyal ng’eyo paro ma iye mar ng’ato,

mak mana Nyasaye to neno chuny kendo kaka weche obet chutho. Jamer iseyo kiwachone ni richone ok nomiye odonji e polo, to richo machalo sunga, gwondo, to gi gombo, magi ok thor ng'adie bura.

Mak mana ni both kaka mago ok mor Nyasaye, ni kech gigwenyore gi kit Nyasaye owuon. Jalo matimo richo ma ikwano gi dhano ni rach ahinya machalo gi mer, kuo gi mamoko—ng'at machalo kama neno wich kuot, kod chan kod kaka ochando teko mar Kristo; to chuny mopong' gi sunga ok ng'e kata ochando gimoro, kuom mano sunga dino chuny mondo kik rwakie Kristo, kata mana gweth mogundho ma Kristo obiro chiwo odinonegi gi oko.

[31] Jasol osuru ma ne olemo kama. "Nvasaye, kecha, an ng'a moketho." Luka 18:13. Ne onenore owuon ni ong'at marach ma jaricho kendo ji mamoko ne nene kaka en jaricho, mak mana ni en owuon ne oyango chandruokne, mokelo ni Nyasaye ting'ne mapek mar richo mondo Nyasaye oyieye. Jafarisai chande ma ne sunga odonjo e chunye, nolamo alam mar ting'ruok ma nonyiso ni chunye nodino ni mondo kik oyud teko mar Roho Maler. Mani nobedo nikech ne en mabor kod Nyasaye, ne oonge gi paro kuom maricho ma ne osetimo mondo Kristo olokne mondo ogwedhe. Ne nenore ni oonge kod gima ne ochando kendo ne ok oyudo gimoro. Ka iyango voreni maricho, kik iriti ni ibiro bedo maber kendi iwuon. Nitie ji adi maparo ni ok giwinjore moromo biro ir Kristo. Iparo ni ibiro bedo maler kuom tekoni iwuon? Ja Ethiopia onyalo loko dende koso? Kwach onyalo loko dende ma rabok koso? Dabed ni ginyalo, un bende, mung'ivo gi tim maricho, dunyalo timo maber." Yeremia 13:23. Nitie konyruok ni wan mana kuom Nyasaye. Wan wawegi ok wanyal gimoro ochunowa mondo wadhi ir Kristo mana kaka wachalo.

[32] Kata kamano kik ng'ato owuondre ni Nyasaye, kuom ng', wonone, gi herane biro tiyo kod jogo modagi Ng'wonone. Keth maduong' ipimo mana e ler mar msalaba. Ka ji wacho ni Nyasaye okalo golo joricho oko, we mondo ging'i Kalwari. Ne onge yo moro ma dhano ne nyalo yudogo warruok, ni kech ma onge chiwruok machalo kama onge kaka dhano ne nyalo pogore gi richo, mi duoge e ler, kendo ok ginyal bedo joting' mar Roho Maler—Ma ni e ma ne omivo Kristo okawo richowa kuome ma osande nikech richowa. Hera, sand gi tho mar wuod Nyasaye yangonwa kaka richo bedo maduong' ahinya e wang' Nyasaye, bende wehegi yangonwa ni

on ge yo moro mar warruok aa e loch mar richo, mak mana bedo e bwo msalaba mar Yesu.

Jogo man gi chuny matek ma pok oyudo lokruok wacho kama, mondo gibedi maonge bura ni Jokristo masungore, “kata an bende aber machalo kodgi.” Ok gichiwre moloya, kendo manyalo moloyo an. Gihero mor mag piny kaka an bende ahero,” Kamano gitimo both ka ging’iyo richo jomoko mondo gibedi maler e bura. To ok onego gitim kamano ni mar mani on ge ohala, ni kech Ruoth onyisowa ranyisi ma ok chal gi mar dhano. Wuod Nyasaye maonge gi miganga, bende ma on ge both moro amora, en e ranyisi marwa. Jogo ma ng’ur nikech wuodh Jokristo moko maricho, gin e jogo monego onyis ngima maber to gi ranyisi mowinjore. Ka da gingi paro mamalo monego Jakristo obedgo, da ok obetnigi ka richo maduong’? Ging’eyo gima onego Jakristo malong’o otim, e ma omiyo ka ok gitimo gino maber monego gitim, kethgi nobedi maduong’ ahinya.

Ritri kuom deko gi wach.

Kik wadeki mar weyo richowa kendo dwaro ler mar chuny man kuom Yesu. Ji mang’eny both e wachni, ka gideko chiwore mondo gibed Jokristo, joma oyiero timo kamano dwaro dago ngima manie richo. Gino matamowa loyo biro loyowa, kendo lalowa chutho.

Adam gi Hawa ne jowuondore giwegi ni chamo olemo ma ne otangie ok en richo maduong’ ma Nyasaye nyalo golone kum maduong’ kaka ne owacho. Kuom wach ma ne gineno ni tinni ne opogogi mabor kod Nyasaye, eka tho gi chandruok nodonjo e pinywa. Tho mar Yesu e Kalwari kaka misango mano e yo ma kende mar winjruok e kind Nyasaye kod dhano. Kik wapar kuom richo kaka gima on ge tiende ahinya.

Tim ka tim marach, ng’anjo ka ng’anjo mar weyo ng’wono mar Kristo, otiyo kuomi owuon, omiyo chuny bedo matek, orocho paro, kendo oketi e yo ma ok inyal winjo kwayo mar Roho Maler, e chunyi.

Ji mang’eny lalo paro machandogi kuom loko yor kethruok kaka gihero e saa asaya. gin giparo ni ginyalo weyo winjo luong mar Roho Maler seche moko, ka gigeno ni gibiro loko yorgi, to mani ok yot timo. Lony, puonjruok mar thuolo duto mag ngima dhano, oseloso kit ngima ji ahinya ma ji manok kende e ma dwaro bedo gi kit Yesu.

Kata kido achiel kende marach, gombo marach biro goyo chunyi mit miyo ibedo ma on ge gi hera kuom weche Nyasaye. Richo ka

richo miyo ng'ato: bedo mabor kod Nyasaye. E siem duto manie Biblos kuom tugo gi richo, ialo mabuogowa ahinya e ma wacho kama: - "Tim mamono mag ng'a marochore nomi numba omake, Mi notwere gi tond richone." Ngeche 5:22.

[34] Kristo oikore mar miyowa thuolo kuom richo, to ok ochunwa, ka ng'ato oseyiero timo richo kendo ok *odwar* yudo gonyruok kuom Kristo, *ok odwar* yudo ng'wono Mare. Kristo da otimo ang'o kendo? Ka ng'ato otimo kama, okethore kende owuon kuom dagi hera mar Kristo: Owachnwa, "Neuru, koro nitie ndalo mar yie; neuru, koro nitie ndalo mar konyruok." "Tinende ka nuwinji duonde, kik chunyu dok matek." 2 Jokorintho 6:2; Johibrania 3:7,8.

"Dhano ong'iyo kit nenruok ma oko, to Jehova ong'iyo chuny." 1 Samwel 16:7. Nyasaye ng'iyo kaka chuny dhano ong'anjo, ka maler onge ma opong' gi wuond. Nyasaye ong'eyowa ahinya, gi chunywa, gi maling'ling' bende parowa gi dwarowa duto ong'eyo. E momiyo dhi ire kaka ichalo gi chuny mochido, mondo iwachne "A Nyasaye, ranga, ing'e chunya: Tema ing'e weche maparo: kendo ine ka nitie gimoro marach e chunya. Kendo telna e yo nyaka chieng'." Zaburi 139:23-24.

Jomoko yie dini kuom parogi kende, kendo timo timbe ma oko kende ma ok giloko chunyi. Owinjore ilem kama ka in achiel kuom jogo "A Nyasaye chwena chuny maler, kendo duogi chuny mogik kare e iya." Zaburi 51:10. Ber mondo itim maber gi chunyi. Bedi madimbore, jasinani mana kaka ng'at mong'eyo ni ngimane nie chandruok. Ma eri en wach ma onego inon e kindi gi Nvasaye nyaka chieng'. Ka in gi geno ma ok mar adieri ma onge gimoro kendo to ng'e ni kethruokni e ma chiegni.

[35] Som wach Nyasaye ka ilamo. Mondo weche ma oketi e nyimi kuom chik Nyasaye gi ngima Wuode ma en Kristo, mondo onyiswa adiera mar ler, "Ma ka ng'ato oongego ok anone Ruoth." Johibrania 12:14. Wachni oyango richo. Wachni oyango ratiro yor warruok. Yie irwak wachni, kaka duond Nyasaye e ma wuoyo e chunyi.

Ka isefwenyo richoni kaka rach ahinya, bende inenori kaka ichalo e yor timo richo, kik chunyi jogi. Kristo ne obiro mondo owar joricho. Ok en tichwa timo winjruok e kind Nyasaye kodwa, to mak mana kuom Kristo, Nyasaye Owuon e ma ne osetimo winjruok. "Ni ka Nyasaye ne en kuom Kristo kogayo ne owuon piny ka ok okwan nigi richogi, kendo nomiyowa wach gayo." 2 Jokorintho 5:19.

Onge kata janyuol e koth dhano ma dine obedo mos kuom richo mar nyithinde kaka Nyasaye otimo ni jogo modwaro waro. Singone duto kata siemne duto obedo mana nikech hera ma ok nyal yud kaka ipimo.

Ka Satan wachoni ni in jaketh maduong', ting' wang'i ing'i Jawarni, mondo iluw kite to gi timbene. Ihul richoni kendo iwachne jachien ni, "Ma e wach maradier, kendo owinjore duto oyie, ni Kristo Yesu nobiro e piny mondo ores jo maricho: ma an jatelo nigi." 1 Timotheo 1:15, mondo owari gi herane mogundho. Yesu nopenjo Simon penj kuom jogowi ariyo. Jagowi mokwongo ne oholo ruodhe dinari matin to machielo ne oholo ruodhe dinari mang'eny, eka ne ong'wononigi giduto, bang'e Kristo openjo Simon ng'a kuom jogowigo ma diher ruodhe molovo? Simon nodwoko nowacho, "Agalo ka macha ma noweyone mang'eny." Luka 7:43. Wasebedo joricho madongo, to Kristo ne otho mondo wayud ng'wono. Jogo ma ong'wononigi e richo mathoth e ma nohere mang'eny, kendo nosik kobedo bute, ka pake pile e piny Ruodhe kuom hera mar Nyasave kaka obet eka wanyalo yango kaka richo rach ahinya. Kendo kaka wamedo yango kaka Kristo ne ochiworenwa, e kaka wabiwo neno lit e chunywa kendo chiwore ni En mondo wabed joge chutho.

[36]

RUODHA, OK AGOMB MOKO

An gi richo mang'eny ngang',
 Machalo gi kuoyo!
 Kata kamano, Ruodha, rembi e moromo;
 Nikech isesingo ni kata gibed makwar,
 Ginibedi matar ngang',
 Moloyo pe matar.
 Ondik nyinga koso, e kitapi maler?
 E kitapi mar ngima nyinga nitie koso?

[37]

Sura 4—*Hulo Richo*

NG'A maumo richone ok noyudi hawi, To ng'a mahulogi mi oweyogi nokeche." Ngeche 28:13.

Yo mar yudo ng'wono mar Nyasaye yot kendo winjore maber. Ruoth ok odwar mondo watim gik moko madongo mondo eka wayud ng'wono kuom richowa. Ok onego watim wuodhe madongo dongo mondo korka owenwa richowa, owacho maler kama ka ng'ato ohulo richone kendo weyogi eka nong'wonne.

Jaote Yakobo wacho "E momiyo mondo uhul richou ng'ato ni ng'ato, kendo ukware mondo ochangu Lamo mar ng'at modhi kare onval gi tichne." Yakobo 5:16. Hul richoni moloyo kuom Nyasaye, ma en owuon e ma onyalo miyoi ng'wono; to both ma itimo ni dhano wadu, hul e nyim ng'atno mitimone marach. Ka mani ka itimoni owadu marach yie idhi ire mondo ihul richoni ni owadu, kendo en owinjore ong'wonni chutho. Eka bang'e onego ikwa ng'wono kuom Nyasaye, ni kech owaduno en chwech Nyasaye, kendo timoni dhano wadu marach; chalre gi timo richo e wang' Nyasaye. Kamano eyorni buchwa ikelo e nyim jagach. Kendo e nyim Jawarwa, jadolo [38] marwa maduon' ma ne otem kaka wan e weche duto, to oonge richo. "Kendo en e monyalo kawo wechewa mag nyawo." Onyalo luoko richowa duto. Jogo ma pok oloro chunygi e nyim Nyasaye kendo hulo richogi pok otimo yo mokwongo mar ruako Nyasaye. Mak mana ka wase yango lokruok ne Nyasaye chutho, kendo neno marach gi richo, mano eka di wabedi e yorno ma adieri ma richowa inyalo wenwa, e ma omiyo pok wayudo yie mar Nyasaye e chunywa. Ka ng'ato ohulo richone, hulo richone nyaka bedi moa e chunye, ka ng'ato omiyo Nyasaye chunye duto Nyasaye nowene kethone adieri. Jehova ochiegini gi jogo ma chunygi onyosore chuth, kendo oreso jogo ma chunygi olokore kuom richogi." Zaburi 34:18.

Hulo richo madieri, ochuno hulo richo kata both kaka obet. Kamoro ginyalo bedo richogo mowinjo hul e nyim Nyasaye kende e yo maling' ling', kamoro en tim marach mowinjore ohul e nyim ng'ato achiel kende jalo ma ne iye owang' kuom timno, kata kamoro

en both monego ohul e nyim oganda, kata obedi ni en richo manade kata both manade, ng'at motimo richono e ma nyaka dhi hul richono mosetimo.

E ndalo mag Samwel, Joisrael ne obayo mabor kod Nyasaye, ne giyudo chandruok nikech richogi. Ne ok giyie kuom Nyasaye kaka En gi nyalo to gi rieko mar ritogi maber. Ne giloko dier ng'egi ni Ruoth Maduong', kendo ne gidwaro mondo otelnigi kata oritgi kaka ogendini moko ma ne obedo machiegni ne irito. To ka pok ne giyudo kuwe ne giwacho kama ka gihulo ri- chogi, "Nikech kuom richowa duto wasemedo kethni mana kwayo ruoth." 1 Samwel 12:19. [39]

Richono ma ne gitimo nyaka ne gihul.

Hulo richo kende ok noyie e nyim Nyasaye ma onge lokruok mar adier kendo loko chuny, timbe gi ngima, gi moro amora ma ok ler e nyim Nyasaye nyaka gol oko mondo wuodhwa obed maler e nyim Nyasaye. Tich monego wati olernwa ratiro kaka Luokreuru, beduru mapoth, weuru timo gik maricho e nyima; weuru timo tim morochore: puonjreuru timo maber, dwaruru mondo uluw chik, konyuru jo mathagore, winjuru nyithi kiye ka gidonjo ni ng'ato, konyuru chi liel gi bura. Isaya 1:16, 17. "Ka ng'at marach oduoko ni jagope gire ma nosingone, kaduoko gimoro moseyudo e yor mecho, koluwo chik morito ngima koweyo tim mamono duto; adier enobedi mangima, ok notho." Ezekiel 33:15.

Paulo owacho, kowuoyo kuom wach hulo richo: "To neuru, wachni owuon, ka nuyuak kuom Nyasaye, ka nomiyu paro chutho, ee, kaka nuloso wach, ee, kaka udhawo, ee, kaka uluor, ee, kaka ugombo, ee, kaka utimo kinda, ee, kaka uchulo! Gi weche duto nunyisoru kuler kuom Wachno." Jokorintho 7:11.

Ka richo oseketho paro maber mar ng'eyo weche makare. eka jaricho ok nyal ng'eyo rach mar timbene mamono, bende ok onyal yango rach maduong' mar keth mosetimo; mak mana ka ochiwore mondo Roho Maler oti e chunye mondo kik chunye dinre ne neno richone. Hulo richone ok mar adier bende ok mar ratiro ka ohulo richo mage ibiro winjo kowacho ni weche da ok obedo kamano kata kamacha ka dine ok otimo kamacha kata kamano e ma omiyo oyudore e richono. [40]

Bang' ka Adam gi Hawa ne osechamo olemono ma ne Nyasaye okonegi ni kik gicham, ne gin kod luoro. Mokwongo ne giparo kaka ne ginyalo tony e richo ma ne gisetimo mondo kik githo kaka

ne osingi, Nyasaye nopenjogi kuom richo ma ne gitimo. Adam ne chalo ng'at maketo richone kuom Nyasaye kendo bende kuom osiepne: "Dhako ma nimiya mondo obed koda, en e momiya olemb yadhno, mi nachamo." Dhako to ne oketo wach kuom thuol kowacho, "Thuol e ma nowuonda mi nachamo." Chakruok 3:12,13. Ang'o ma ne omiyo ichweyo thuol? Ang', o ma ne omiyo iyiene donjo e puodho mar Eden? Magi e penj ma ne Hawa openjo mondo mi otony kuom richo ma ne osetimo, bende orwako Nya-saye e kethno ma ne gisetimo. Chunyno ma miyo ng'ato neno ni en ober aa mana kuom wuon miriambo. Kendo osenyisore kuom yawuot Adam gi nyi Adam. Hulo richo machalo mani ma ne otimore e puoth Eden ok ne Roho Maler oteloe, kendo ok olong'o e nyim Nyasaye. Hulo richo madieri biro miyo ng'ato yango richone, kendo nenogo ma ok odwar badhore. Mana kaka jasol osuru ma ne ok oting'o wang'e ahinya mondo ong'i polo, noywak kowacho: "Nyasaye kecha an ng'a moketho." E momiyo jogo moyango richogi nokechi nikech Yesu nokwanigi nikech rembe ma ne ochwer ni jogo ma lokore

[41] kendo hulo richogi.

E bug Nyasaye wasomo jogo ma lokruokgi ne adier, ma ne oloro chunyi mit ohulo richogi, bende ne gionge chuny mar wuondruok kata mar timore kaka ji maler. Par kaka ne Paulo owacho. ka ok odwar kedo ni richone mondo kik nere kaka ne en "Natuweyo jo maler mang', env e ut twech, e kaka nonegogi nayie ayieya kendo nasandogi ndalo mang'eny e Sunagoke duto, kendo natemo miyogi yeny; kendo kager kodgi ahinya, nasandogi nyaka e mie wasigu." Tich Joote 26: 10. 11. To ne ok oluor mar wacho "Ni Yesu Kristo nobiro e piny mondo ores jo maricho. ma an jatelo nigi." 1 Timotheo 1:15.

Jalo ma chunye ler kendo chunye otur bende olokore Adier, en e ma onyalo yango gimoro ei herano mar Nyasaye kendo gi chudo mar Kalwari kaka en gi nengo maduong' ahinya. Kendo kaka nyathi hulo richo ni Wuon mohere, mano e kaka ng'at molokore biro kelo ni Nyasaye richone duto te kaka ne ondiki "Kwahulo richowa, en adier kendo makare, mondo owewa e richowa, kendo ogudowa e tim duto mak odhi kare." 1 Yohana 1:9.

[42]

Sura 5—*Chiwruok*

SINGO mar Nyasaye en: “Unudwara kendo ununwang’a, ka udvvara gi chunyu duto.” Yeremia 29:13.

Chuny duto nyaka chiw ni Nyasaye. ka ok kamano ng’ato ok nyal lokore ma bedi e kido ma chal kod Nyasaye. Kuom kitwa wawegi mar dhano opogwa mabor kod Nyasaye. Roho Maler nyiso kitwa gi wehegi: “To un, ka nutho ni kech Kethruok gi richou.” Joefeso 2:1. “Wigi duto otuwo, chunygi gi duto osea; onge ngima maber.” Isaya 1:5,6. Omakwa matek e obadho mar Satan, “Ka osemakogi kaka odwaro.” 2 Timotheo 2:26. Nyasaye dwaro mondo ochangwa mondo wabed thuolo. Mondo otim kamano tiende ni nyaka walok kitwa chutho, magi ok nyalre ka ok wachiwore chutho ni Nyasaye.

Lweny e kind dhano gi ringre owuon e lweny maduong’ie moloyo mamoko. Chiwruok ma kama kendo weyo duto kuom Nyasaye dwaro kedo gi tekruok duto; to chuny nyaka chiw ni Nyasaye eka onyalo bedo maler.

Loch Nyasaye ok chal kaka Satan nvalo kete ni mondo onere ni en mana loch achuna. En loch ma owinjore kendo ma yot winjo. “Biuru koro, wapor wach kaachiel.” Isaya 1:18. Mani e luong ma Nyasaye omiyo gik mangima ma ne ochweyo. Nyasaye ok chun paro mar gik ma nc ochweyo. Ok Nyasaye nyal dwaro dak ma ok oyie rwake e yo mowinjore. Mani ok e dwaro mar Nyasaye. Odwaro mondo dhano obed molony e yo ma malo mondo oyudi gweth moiki. Koro wan dhano tichwa modong’ mani e nyimwa en mana yiero mondo ogolwa e twech mar richo mondo wayud loch maler mar Wuod Nyasaye.

Kuom chiwruokwa ni Nyasaye, ochunowa ni nyaka wawe duto ma dimi wapogre kod Nyasaye. Jawar ne owacho, “Kamano bende kata ng’ato moro kuomu, mak oweyo gige duto, ok odak onyal bedo japuonjre mara.” Gimoro amora ma dimi chuny a kuom Nyasaye nyaka we tenge chutho. Hero mwandu gi fedha, en e thiwni maduong’ momako ji kuom Satan. Jomoko ohero pak gi luor ma

[43]

ji miyogi to gi mor mar pinyi. Ochuni ni nyaka ing'adi thipeci matindo tindo. Ok wanyal hero Nyasave gi bath chunywa kendo bathe komachielo waher godo piny gi wechege. Ok nyal luongwa nyithind Nyasaye kapok wabedo joge chutho. Nitie jomoko ma wacho ni gitiyo ni Nyasaye, ka gigeno mana ni ginyalo rito chik Nyasaye gi tekogi giwegi mi giyud warruok. Jo ma kamago timo mana tich Jokristo mana giparo ni en e gima Nyasaye oketo ni ka ng'ato otimo e ka odhi e polo; to ok gitim tich Jokristo ni kech hera Kristo opong'o chunyi. Dini machalo kama oonge ohala; otero ji e mach. Ka Kristo odak e chuny, chunyno nopong' kod herane, kod mor mar wuoyo kode, mi chuny ma kamano moko kuom Kristo; kendo kosiko oparo kuom Kristo ok nopar kuome owuon kendo. Tije duto motimo enotim mana ni kech hera mar Kristo. Jogo ma e chunyi paro hera mar Kristo kaka ne ochiwore chuth nikech gin, omiyo gibedo joma oluoro Nyasaye kaka idwaro, ka gin gi geno mondo gitundi e mich ma Kristo biro chiwo ni jogo mosetimo gima Jawargi dwaro. Dwaro ma onge gi herani, en mana ka nono.

Bende ineno ni chiwruok ni Kristo en tuonruok mokadho tong'? Penjri iwuon penjri: "Kristo otimona ang'o?" Wuod Nyasaye ne ochiwore chuth—ngimane, herane, bende lit ma nc oyudo —mana ni mondo owarwa. To wan to, mobedo joricho ma ok onego herwa kama, wanyalo nade kwedogo ei chunywa? Aa kar chakruok mar ngimawa wasebedo ka wayudo gwethne. Wanyalo nade ng'iyo Jalo ma ne ohiny ni kech richowa, to koni ok wayie herane gi chiwruokne? Kawaparo kendo yango ni Yesu ne olor nikech wan, wanto di wanyal nade ng', ur yudo ngima kuom yor walo chuny kendo loro chunywa pinv.

Penj nitie mar jogo mang'eny mapakore e chunyi wacho kama: "Ang', o ma dimi alokra kendo loro chunya piny kapok ayango ni Nyasayc oyie koda? ', ' Anyisi mondo idhi ir Kristo. Nc oonge richo, kendo moloyo ma, ne en Ruodh polo, to nikech wan nc ok wane jaricho. "E momiyo nopogne pok kaachiel kod jo madongo mi nopog gik mope kod jo man gi teko nikech nowito ngimane nyaka tho, mi nokwane kaachiel gi ioma richo: Kata kamano richo mag ji mang'eny nobedo kuome, kendo nosayo ni jo maricho." Isaya 53:12.

Wanto kawachiwo duto ni Kristo, ang'o ma wachiwo?—Chuny ma ochido kuom richo, mondo Yesu olose kendo oluoke gi rembe, mondo owarrwa gi herane maduong'. Kata kamano dhano neno ni

tek mondo ochiwre chuth. Wiva kuot ka awinjo ka iwache, bende wiva kuot kuom ndike.

Nyasaye ok dwar mondo wawe chutho gino ma wakonyore godo maber e ngimawa. Kuom chano duto ma Nyasaye loso, oloso kong'iyu ni chanogo kungo nyithinde maber. Mad jogo ma pok oviero Kristo, yangi ni weche piny ma gidwaro, ok beyo maloyo gigo mabeyo ma Kristo dwaro mivogi. Jalo maluwo yo ma Nyasaye okwero, ok onyal adieri yudo mor mar adieri. Yo mar timo richo en vor chandruok bende kethruok.

Ok en adier paro ni Nyasaye ohero neno nyithinde ka thagore kendo neno lit. Odwaro mondo nyithinde oyud mor kende. Wuonwa manie polo ok geng' ne chuwechne moro amora yudo mor. Chik Nyasaye dwaro ni mondo wang'e timbe moko ma ka wahero to nyalo kelo chandruok gi kuyo mi di monwa yudo mor bende di monwa dhi e polo. Jawar ji me piny duto rwako ji, mana kaka gi dhi ire gi kit ngimagi, mana gi dhiergi duto, richogi duto, kod nyawogi; kendo ok opuodhgi kuom richo mi omigi warruok gi rembe kende, to oyieng'o paro jogo duto movie ruako lote kuomgi, moyie ting'o misike. Dwarone e magi watim mana timbego mabiro terowa e yo [46] madieri, mondo wachopi e mich mar mor ma ok nyal chopie gi jogo ma ok oluoro Nyasaye. To ka Kristo odak kuomvva kamano e ka chunywa nyalo bedo gi mor mar adier.

Ji mang'eny penjo kama: "Ere kaka anyalo chiwora ni Nyasaye?" Adieri idwaro chiwori ni Nyasaye, to mak mana ni isebedo jasamwoyo kuom timbeni, in gi kiawa e chunyi, otweyi kod gik ma itimo pile kod richo. Ok inyal chopo singogi. Ok inyal loyo paroni, dwaroni, kata mana herani bende ka iparo magi duto, iloro chunyi ka iparo ni Nyasaye ok nyal rwaki, kik chunyi aa. Wach maduong' mon-ego iyangi e ma: Nyasaye omiyowa teko mar yiero gino mabernwa mondo watim. In iwuon ok inyal loko chunyi, kata gi tekoni ma ok mar Nyasaye ma hera mar chuny, to inyalo yiero kaka idwaro luoro Nyasaye kendo timo herane. Miye paroni gi chiwruokni mondo en e ma otigo, eka ka Nyasaye nyalo timo tichni e chunyi, mondo dwaroni oyudre gi dwarone maber. Kamano ibiro bedo e bwo msalaba mar Kristo, herani ibiro ywa kuome ibiro yudo Kristo e paroni.

Dwaro mar timo maber gi mar bedo maler, ber, to mak mana ni dwaro kende onge ohala. Ji mang'eny nolal ka geno kendo dwaro

bedo Jokristo. Ok gichopi e okang' mar chiwruok ni Nyasaye. Pod ok giyier bedo Jokristo ndalogi.

[47] Ka itiyoy gi dwareni e yo makare, kit ngimani inyalo loki chutho. Ka iweyo dwareni ni Kristo, iriwori gi teko moloyo teko duto. Ibiro bedo gi teko moa malo ma nyalo siri ma mi ichungi mo- tegno, bende kuom yo mar chiwruok ni Nyasaye ma pile pile, nomiyo teko mar dago ngima manyien, ngima mar yie Nyasaye nyaka chieng'.

Bedi kod an, piny koro yusona;
 Polo to chido, Yesu bed kod an;
 Ka onge moro madhi konyoa,
 Jakony jochan Iwuon, bedi kod an.

Chieng' ndalona to, koro rumona;
 Gik ma nagombo tinde kadhon-ai;
 Duto maneno lokore t'otho,
 In mak ilokori, bedi kod an.

Pile achando, To adwaro In,
 In kendi inyalo teko mar Jachien;
 In kendi tera, In midembo an;
 I mudho kendo i chieng', bedi kod an.

Onge maluoro, In kibed kod an;
 Eka masira dak oloya ngang';
 Tho to ok rach; to liel onyalo ang'o?
 An bend' aloyogi, ka In kod an.

Chieng' tho inyisa kaka in nitho;
 Ka piny ochido polo ek' orieny;
 Chieng' cha noru, to mudho duto orum,
 Kangima, kat' atho bedi kod an.

[48]

Sura 6—*Yie Nyasaye Kendo Rwake*

KA Roho Maler osemyo paroni ma iye teko, eka iseneno raeh mar richo, teko mar richo, kethruok mar richo, masira ma richo kelo; miyo isin kod richo chutho. Ineno ni richo opogi mabor kod Nyasaye, ni in e twech tim marach. Kaka imedo nyagori ni mondo itony, e kaka imedo yango ni ok inyal tony gi tekri iwuon. Paroni olil, chunyi ochido. Idwaro ahinya mondo richoni oweni, mondo owali ibed thuolo aa e twech mar Satan. Winjruok kod Nyasaye, bende chalo kode, bedo mokuwe e chunyi,—Inyalo timo ang’o mo-ndo iyud gigi?

En mana kuwe e ma idwaro,—Ng’wono mar polo, kuwe kod hera ei chuny. Yorni ok ng’iewe kod fedha, riekoko yude, puonjruok malach bende ok yude, bende kuom tekoni iwuon ok inyal yude. Mak mana Nyasaye miyoigo mana kaka chiwo

“Maonge senti, maonge nengo.” Isaya 55:1. En mana wachni mondo iter lweti mondo ikawe. Jehova owacho, “Biuru koro, wapor wach kaachiel, kata richou obedo makwar ahiinya, ginidok matar kaka theluji, kata gin makwar ka remo, ginibed kaka yie rombe marachar.” Isaya 1:18. “Anamiyu chuny manyien, kendo anaket Roho manyien e chunyu.” Ezekiel 36:26. [49]

Koro isehulo richoni kendo ketogi mabor gi chunyi. Kendo ise chiwori ni Nyasaye. Koro dhi ire mondo ikwaye oluok richoni duto. Kendo mondo omivi chuny manyien. Eka bang’e yie ni osetimo kamano *ni kech osesingo*. Mani e puonj ma ne Yesu opuonjo ka ne en e piny kani singo ma ne Nyasaye osingonwa, ni omiyowa nyaka wayie ni omiyowago, kendo en marwa. Yesu nochango tuoche ji nikech yiegi ni ne en gi teko, ne ochangogi kuom gik ma ne gineno mani ne yangonigi maling’ling’ mar tekone mar ng’wono kuom jaricho. Mani ne owacho ratiro ka ne ochango jathany: “*To mondo unge ka wuod dhano ni gi teko e piny ka mar weyo richo*, eka owacho ne jathany ni, A malo iting’ pieni kendo idhi odi.” Mathayo 9:6. Kamano bende Jayalo Yohana owacho kama kuom honde Yesu.

“To magi ondiki mondo uyie ka Yesu e Kristo, Wuod Nyasaye, kendo kuyie mondo ubedi gi ngima e nvinge.” Yohana 20:31.

[50] Kuom weche manok mag Biblos mawuoyo kuom kaka Yesu nochango jotuo mag ringruok, invalo puonjwa kendo yango kaka onego wayie kuome kuom ng’wono e richo mawasetimo. Ber, wane kendo kuom jathany ma ne e yawo mar Bethesda Jali ne thagore malich ok ne onyal konyore kende kendo fuondege ne pok otiyo kuom higini piero adek gaboro, kata kamano Yesu ne owachone, “A malo iting’ pieni kendo idhi e odi.” Jatuo kamoro ne nyalo wacho, “Ruodha ka inya- lo changa, to anawinji wachni.” To ne ok kamano, ne oyie weche Yesu, oyie ni osechange, omiyo ne oa malo dichiel, ne oyie ni onvalo wuotho, mi nowuotho. Ne otiyo gi wach Kristo, eka Nyasaye nomiye teko. Eka odoko mangima.

Mani e kaka obet kodi in jaricho. Ok inyal chulo migawo kuom richoni mosekadho, ok inyal loko chunyi, mi ibedi maler. To mak mana Nyasaye e ma osingo ni obiro timoni kamano kuom Kristo. Iyie singono. Ihulo richoni, kendo ichiwri ni Nyasaye. Idwaro tiyone. Ka itimo kamano to Nyasaye biro choponi singoge. Ka iyie kod singo, yie ni richoni oseweni kendo osepuodhi—Nyasaye e ma chiwo ratironi, ni osemiye bedo maler. mana ema chiwa ratironi, ni osemiye bedo maler. mana kaka ne omiyo jathany teko mar wuoth mana ka ng’atni ne oyie ni ochange. En kamano ka iyie wachni.

Kik iriti mondo iwinji ni osethiedhi to wachi “Ayie ni kamano e kaka en chutho, ok nikech e kaka aneno, to mak mana ni Nyasaye ne osingo kamano.”

[51] Yesu wacho, Gik moko mukwayo kulemo yieuru nuse nwang’o, eka nunwang’ Mariko 11:24. Nitie yo ma ka ok watimo to singoni ok nyal timore—Walem kaka Nyasaye dwaro. Kendo en hero mar Nyasaye mondo ogol richowa kendo puodhowa, mondo wabed Nyithinde mondo wadag ngima maler kuom teko mar Nyasave. E momiyo onego wakwa Nyasaye gwethni kendo yie ni wayudogo, bang’e pako Nyasaye ni mar kuom adier waseyudo gwethne. En mochowwa mondo wadhi ir Yesu mondo owalwa, kendo kwanowa jogo maonge mbala, ma onge wich kuot. “To koro bura onge kuom jogo ma nie Yesu Kristo, ma ok wuothi kuom ringruok to kuom Roho Maler.” Jorumi 8:1.

Chakre sani ringri ok mari ong’iewe gi nengo matek. “Kung’eyo ka nowarou kuom timu manono moa kuom kwereu, ok gi gik ma-

towo, gi fedha kata dhahabu, to gi remo ma nengone tek. Kaka mar Nyarombo maonge mbala kendo mak dwanyore, mar Kristo.” I Petero 1:18; 19. Kuom yie Nyasaye kende, Roho Maler ochako ngima manyien e i chuny Sani ibedo kaka nyathi monyuol kuom chuny mondo obedi kuom jo od Nvasaye, En bende oheri kaka ohero Wuode.

Koro sani kaka isechiwori ni Yesu, kik idog chien kendo aa e lwete. Pile onego iwacho “An ng’at Kristo, achiworane.” Kendo kwaye mondo Roho mare oriti kuom gwethne. Mana kaka obet kichiwori iwuon ni Nyasaye kendo vie kuome, e mamiyo ibedo nyathine, e mamiyo in bende idag kuome. Jaote owacho, “To kaka nuruako Kristo Yesu Ruoth, wuothuru kuome.” Jokolosai 2:6.

Jornoko paro ni pod nitie thuolo ma inonego kendo manyiso Nyasayeni ilokori ka pok ichako yudo gwethne. To mani ok kamano. Inyalo yudo gweth mar Nyasaye kata mana sani. Ochuno ni nyaka gibed gi Roho ma Kristo e chunvgi, mondo okonygi e nyawogi ka gikedo gi jachien. Yesu dwaro mondo wabi ire mana kaka wachal—joricho, jonyawo ma ok nyal warore kendgi. Kata watimo maricho machalo nade, kik waluor biro ire. Obiro rwakowa gi chuny mar heru, kendo obiro yie mar puodho richowa to gi both moro amora. [52]

Ji mang’eny both ahinya kuom wachni, ok giyie ni Yesu ng’wononegi giwegi, ok giyie kaka Nyasaye owacho ni e kaka obet. En adieri ni jogo machopo dwaro mar Nyasaye, ng’eyo adier ni nitie warruok kuom richo ka richo. Singo mar Nyasaye en mar joricho duto ma olokore, kata ng’at matimo richo teko, gi puodhruok, kendo bedo ja adieri kuom Kristo Yesu ma ne otho ni kech wan. Odwaro mondo wabed mangima to kik watho.

Nyasaye ok ti kodwa kaka dhano tiyo kod dhano wadgi. En Jehova, jang’wono kendo jagach maber. Owacho “Ng’at marach mondo owe yore, ng’at ma ok kare bende owe parone, oduog ir Jehova, mi nokeche, ir Nyasachwa, ni kech nowene richone duto.” Asegolo weche misebayogo kaka bor polo momamore, richoni bende kaka bor polo duoguru ira ni mar asewari.” Isaya 55:7; 44:22.

Ni mar tho to ka ng’ato otho ok omiva mor, Ruoth Nyasaye owacho; e momiyo lokreuru ubedi mangima.” Ezekiel 18:32. Satan oikore mar kwalo singo mogwedhi mar Nyasaye. Odwaro mondo okaw ler mar geno agena mor a e chuny, mak mana kik iyiene mondo otim kama. Kik imi jatem iti to wachne “Yesu osetho ni mondo

abed mangima.” Ohera kendo ok odwar mondo atho. Wuora manie polo jang’wono, ma kata obedo ni asetimone marach, kendo kata [53] obedo ni aselalo gwethne e ndalo mokadho, e momiyo, kuom herane raoherago anawuogi dhiyo ir wuora kendo wachone “Wuora aketho e nyim polo, kendo nyimi, ok awinjora kendo ni mondo iluonga wuodi keta mondo adoki ka ng’ato achiel kuom jotichni.” Sigand wuoi molalni nyisowa kaka ng’, at molal nonwaki “*To ka ne podi en kuma bor*, wuon mare nonene nong’wonone, noringo nokwako toke nonyodhe.” Luka 15:18-20.

To kata obedo ni ranyisi mar puonj mar wuoi molalni onyiso ratiro hera kod chuny ma Nyasaye manie polo nigo, Ni mar chuny ma engo onge rapim. Nyasaye owacho: “Ee aseheri gi *hera mochwere e momiyo ascyuayo chunyi* kang’wononi.” Yeremia 31:3. Jaricho kata obedo ni pod en mabor gi Nyasaye, Nyasaye biro wuoyo e chunye mondo oduoge kendo. To ka ng’at molal o win jo e ehimye ni odwaro duogo ni Nyasaye, oneno kamano nikeeh Roho Maler ywayogo ir Wuoro mohere ahinya.

Ka iseng’eyo singo mabeyo mag Nyasaye ma ne ondiki e Biblos, ang’o momiyo dibed gi kiawa e chuny? Paro machalo kaka magi onego ogol mabor ahinya! Paro kuom Nyasachwa kama, miyo chunyi yudo chandruok iwuon. Ee, en adier ni Nyasaye ok mor gi gik maricho, to ohero dhano molal ni mar ne ochiwore kaachiel gi Kristo mondo ng’, ato movie kuome oyud warruok kendo mondo oyudi gi keni mochwere e piny Ruodhe maler. Ne onyalo wacho [54] ang’o kendo moloyo ma ne owacho konyiso kaka ne oherowa? Owacho “Wi dhako diwil gi nyathine modhodho koso! ni kik okech wuode monyuolo owuon? ee, wi jogi diwil to AN wiya ok nowil kodi.” Isaya 49:15.

Ting’uru wang’u, un ma pod un gi kiawa e chunyu kendo uluor, Yesu e Jawarrwa “Pakuru Nyasaye kuom wuode mohero, kendo. Kwayo mondo kik tichne nere kaka nono kuomi. Roho Maler mar Nyasaye luongi kawuononi. Chiwne chunyi duto mondo iyud gwethne.

Kendo ka isomo singo, par ni duto iwacho gi hera to gi chuny. Kuom en wan gi warruok marwa ni kech rembe, weyo richowa. kaka mwandu mar ng’wonone obet.” Joefeso 1:7. Ee. yie mana ni Nyasaye en jakony. Odwaro mondo oduok dhano e kite ma ne

ochweyego. Kaka imedo sudo bute gi hulo richo to gi lokruok, obiro sudo buti gi ng'wono to gi weyo ni richo.

Yesu nowara, koro amor,
To osedonjo omenyo chunya;
Koro kadwaro wacho ni ji,
Ok anamung' ngang', ok analing'.

Mano ni morna, mano wenda,
Kapako nyinge ndalo duto;
Mano ni morna, mano wenda,
Kapako nyinge ndalo duto.

Yesu nopuonja hero Nyasaye;
An koro adwaro puonjo jopiny;
Kata gikwero; kata giyie,
Ok anamung' ngang', Ok analing'.

Sura 7—Ranyisi mar Bedo Japuonjre Kristo

EKA ka ng ’, ato obedo kuom Kristo, ochuweye ng’a manyien: gik moko machon nokadho; neuru, gibedo manyien. ’, ‘ 2 Jokorintho 5:17.

[56] Kamoro ng’ato ok nyal tobo ndalo kata saa. kata mana kama ne obedogo jalup Kristo, To bedo maonge nyaloni ok onyiso ni ng’atno pok olokore adier. Kristo ne owacho ni Nikodemo ni “Yamo kudho ku mohero, kendo duonde iwinjo, to ikiya ku moae kata ku modhiye, e kaka obedo kuom ji duto ma Roho onyuolo.” Yohana 3:8. Mana kaka yamo ma ok ne to tichne to ineno kendo imulo, mani e machalore kod Roho mar Nyasaye e tichne e chuny dhano. Nyalone maduong’, ma ok nyal ne gi wang’ dhano, chako ngima manyien e chuny, ochweyo dhano e kit Nyasaye. Kata obedo ni ok onere, to tichne nenore ratiro. Ka Roho Maler oloso chuny obedo manyien, wachni biro nenore e ngima jalo ma chunye os-ekuwo. Kata obedo ni wan wawegi ok wanyal loko chunywa; kata loko dwarowa mondo ochal gi mar Nyasaye, kendo ok owinjore wayiengre kuomwa wawegi kuom timbewa mabeyo, ni- mar, kuom ngimawa, biro fwenyore ka wan gi gwehth mar Nyasaye e chunywa. Biro nenore ni kitwa, timbewa, ng’iyowa, to gi wechewa duto te opogore ahinya gi yachgo ma ne watimo chon. Kit ng’ato gi timbene yangore, to ok kuom timbege mabeyo kata maricho ma otimo ka dichiel kende, to mak mana weche mag timbege to gi wechene. to gi gik mong’iyo timo pile pile.

En adieri ni wuodh jomoko ber e wang’ jowetege, ma ok giyudo warruok e chunysi kuom Kristo. Ni kech hero pak kendo bedo kaka jotelo e kind jomoko, kamano gibedo ka giritore kendo ginenore kaka joluor. Ni kech hudhruok margi, gitimo rito timbe maricho gi oko, kendo mondo ji nene ni ober. Ka obedo kama ere kaka wanyalo yango ni wan kor Kristo, kata ok kamano?

En ng’a machiko chuny? Parowa ni kuom ng’a? En ng’a ma wa-hero moloyo kendo ma watiyone? Ka wan jo Kristo kende, parowa ni kuome. Wachiworene gi giwa duto ma wan godo. Wadwaro bedo

machal kode, bedo gi Roho mare e chunywa, mondo watim dwarone kendo tiyone mana kaka en e ma odwaro.

Jogo mabedo manyien kuom Kristo Yesu, gin bende gininyag olemb Roho Maler, ma tiende ni “Hera, mor, mirembe kinda, ng’wono ber yie, muolo ritruok onge chik mamono magi.” Jogonalatia 5:22, 23. Ok gini lu e ndach gombogi machon, mak mana gibiro yie Wuod Nyasaye kendo luwo ndache. Kite biro nenore e timbegi, ibiro walgi mondo gibedi maler kaka oler. Timbe bende weche ma ne gimorgo mokwongo koro ok migi mor. Jalo ma ne jasunga koro [57] sani obedo mos kendo obedo ng’at makare. Jamer weyo math mare, jajendeke weyo timbe anjao. Jakristo ok lure gi gombo gi dwaro mag piny, mondo “Kik obed dhano maoko.” To mondo obedi “Dhano mikano mar chuny, law mak nyal kethore mar chuny mamuol kendo mokuwe, ma nengone duong’ e nyim Nyasaye.” 1 Petero 3:3,4.

Onge ranyisi manyalo nyiso mak mana ka timbene olokore. Ka ng’ato oduogo singo marc, kochiwo duto ma ne omayo ji, kohulo richone kendo ohero Nyasaye kod owetene, jaricho onego obed gi adieri ni “Osekadho tho odonjo e ngima.” Yohana 5:24.

Wan dhano matimo maricho, kawachopo ir Kristo kendo wayudo ng’wono kuom richowa, kitwa lokore chuth. Hera nenore e chunywa Wayudo mor kwatimo gino mobedo tichwa wan Jokristo, wahero tuonore nikech Kristo. Chon ne wan e mudho to koro sani wan e ler mar chieng’ maradier.

Kit Kristo ma jahera biro nenore kuom jopuonjre mage. En ne ochiwore mar timo dwaro Nyasaye nikech ne ohero Nyasaye. Nyasaye en Hera. Hera mar adier aa kuom Nyasaye, bende yudore e chunyno ma Yesu olochoe. Ok oyudre e chunyno ma pok olokore kendo ochiwore ni Nyasaye. “Wahero, ni kech noherowa mokwongo.” 1 Yohana 4:19. Hera mar Nyasaye ka ni e chunywa. ngimawa biro bedo maber. Kata jomoko mobedo machiegni kodwa chunysi ibiro ywayo, kod timbego mabeyo kendo gin bende gibiro bedo ma- beyo, chutho mana nikcch timbe mabeyo ma Jokristo [58] mabeyo nigo.

Nitie both ariyo ma jo Nyasaye,—Chutho jogo ma odonjo e yie machiegni—dwarore mondo onon malong’o. Mokwongo, bende ma wasewuoyoe en geno timbegi mabeyo giwegi mondo omigi winjuok kod Nyasaye. Teko mar Kristo kende e ma nyalo puodhowa ka wayie.

Both mar ariyo monego wabedie motang'. ma ogwenyore gi jal mokwongo, en mana bedo gi paro ni waonge tich gi chike Nyasaye. jo moko paro ni koketwa kare kuom ng'wono mar Kristo kende omiyo onge gi ma idwaro kuomwa mondo wayud warruok chutho.

Ne ni bedo gi luor kata winjo wach ok en kuom kido ma ineno gi oko kende, to mak mana ni kuom weche chuny to gi tim. Hero Nyasaye en ranyisi mar luorogo. Dhano ka nigi hera e chunye kendo obedo e kido mar Jalo ma ne ochweye, eka singo manie Muma Manyien mar Nyasaye nowalne mondiki kama: "Anaket chikna ie chunyi kendo anandikgi e parogi." Johibrania 10: 16. To ka chik ondiki e chunyi donge onyalo loko ngimagi mondo obed makare? Winjo chik nikkch hera e ranyisi manyiso ni ng'ane en jalupne. Ondiki kama e Biblos: "To ma e hera mar Nyasaye, mondo wamak chikne." "Ng'a mawacho ni ang'eye, to ok omaki chikne, en jamriambo, kendo adiera ok ni e ie." 1 Yohana 5:3; 2:4. Kar miyo dhano thuolo mondo kik orit chik yie, yie kende e ma miyowa tiyo

[59] kanyakla gi teko mar Kristo, ma miyowa rito chik.

Ok wanyal ng', iewo warruok gi bedo gi luor, ni mar warruok en chiwo mar Nyasaye, ma iyudo gi yie. "To ung ', eyo ka en nofwenyore mondo ogol richo, to richo onge kuome. Ng ', a mobedo kuome ok oketho, to ng ', a moketho pok onene, kendo ok ong'eye. 1 Yohana 3:5.6. Ma e ranyisi maderi. Ka wabedo kod Kristo, ka hera mar Nyasaye obedo kuomwa, dwarowa parowa, timbewa biro bedo e twech achiel gi dwaro mar Nyasaye kaka ochiki e chikege maler. "Nyithindo kik ng'ato owuondu, ng ', a motimo gima kare kaka en obedo kare." 1 Yohana 3:7. Bedo kare onyisi e okang' mar chik Nyasaye Maler, kaka owachgi e chik apar ma ne ochiw e god Sinai.

Wacho koni ni wayie kuom Kristo to kocha, ok waluoro Nyasaye kuom rito chikne, ok en yie maber, mak mana en mana wuondruok e chuny. "Ni kech noresou gi ng ',wono kuom yie, kamano yie bende, koonge tim, otho owuon." Joefeso 2:8; Yakobo 2:17. Yesu nowacho kama kuome ka pok nc obiro e piny "A Nyasacha amor ahinya timo gi midwaro; Ee chikni ni ei chunya." Zaburi 30: 8. Kendo kapok ne oidho odhi e polo noyango ni "Ase mako chik wuora, kendo abet e hera mare." Yohana 15:10, kendo e Ndiko Maler owacho: "To e ka wang ',eyo kwang'eye, kwamako chikne . . . ng'a mowacho ni obedo kuome onego owuothi kaka en bende owuotho." 1 Yohana

2:3,6. “Ni kech Kristo bende noneno masira, ni kech un koweyo nu yo, mondo ulu tiende.” 1 Pet. 2:21.

Yo mar ngima mochwere en mana yo mosiko pile—mana kaka ne en e Paradis ka pok jonyuol mokwongo nc oketho—luoro makare kuom chik mar Nyasaye en e bedo makare. Ka ngima mochwere ne inyalo chiw ne ji gi yo moro ma ok mana kaka ne Nyasaye osechano ni ibiro chiwe ne ji, to ok di ji yud mor maromo kaka gibiro yudo ka giyudo ngima mochwere ka luwore gi chano ma Nyasaye oseloso mar miyo godo ji yudo ngima mochwere. Di thuolo yudre ne richo gi dhier gi masira mochwere.

[60]

Adam ne nyalo bedo gi kido makare gi yor timo chik Nyasaye mana e kinde ma ne pok opodho e richo. To ne ok oloso kido mar tim makareno gi yor timo chik Nyasaye mi omivo koro wan bende wan kod kido mar jogo ma nopodho e richo ni kech podho ma ne opodhogo, kendo ok wanyal bedo gi tim makare mowuok kuom kitwa wawegi. Ni kech waricho, waonge tim makare, ok wanyal timo chik maler abidha gi tekowa wawegi. Waonge gi tim makare ma magwa wawegi ma wanyalo keto kar tim makare ma Nyasaye dwaro. To kata kamano Kristo oselosonwa yo mar tony. Nodak e piny e dier tem mogundho machalore gi tem ma waromo godo. Kata kamano ngimane ne onge richo. Eka otho nikech wan, mochiwore karwa, noyie mondo okaw richowa duto mondo wayud tim makare mare. Ka ichiworine kendo yie kaka en e Jawarni. ka ne pod in jaricho ahiinya, ibiro kwani kaka jadier kuom Kristo. Kido maber mag Kristo ibiro kwano ka magi, kendo ibiro bedo e yo ma Nyasaye rwaki mana ka gima ne pok itimo richo chutho.

[61]

Moloyo magi, Kristo loko paro mar chuny kaka obet. Odak e chunyi mana e yor yie. In bende onego isiki mana ka iluro Kristo ka imiye paroni duto mondo iti ne Kristo nyaka chieng’, kendo kaka imedo timo kama en bende e kaka obiro medo tiyo e chunyi mondo dwaroni, gi timbeni obedie jatelo eka inyalo wacho “Kendo mano mangima godo e ringruok angima kod yie, mani e Wuod Nyasaye ma nohera, kendo nochiwore ni kech an.” Jogalatia 2:20. Kamano bende e kaka Yesu no wacho ni jopuonjrene “Ni kech ok un e muwacho, to Roho mar wuoru e mowacho e iu.” Mathayo 10:20. Kamano ka Kristo tiyo e iu, ibiro timo timbe mag adier—timbe mag bedo makare kendo man gi luor.

E momiyo waonge gimoro kuomwa ma diwasungrego. Waonge gima dimi wahudhre wawegi. Mise mar genowa en mana tim makare mar Kristo mochiwonwa mana ka Roho ne maler otiyo e iwa kendo kuomwa.

[62] Ka wawuoyo kuom YIE nitie pogruok moko ma nyaka wayangi. Nitie adieri moro ma ok chal gi yie. Machalo kaka, Nyasaye nitie, adiera gi teko mar wachne magi adieri ma kata satan gi joge echunyi ok nyal kwedo. Biblos wacho ni “Jochiende bende noyie, ka gikirini.” Mani to ok yie. Ni kech yie ok nyal betie ma ok gilokore. Ng’at makare chutho ochiwore chuth ni Nyasaye kendo timo dwarone. Kuom yie maradier chuny iloso bedo manyien e kido mar Nyasaye. Chuny kod dwaro mar ringruok, ma obedo e yo machon; ok nyal luoro chik mar Nyasaye kata matin, mak mana jalo ma opwodhore e chunye oyudo mor e chikne, kendo owacho, “Ahero chikne nadi! Apare e chunya pile ka pile. Zaburi 119:97. Kendo bet kare mar chik oyangore kuomwa “Wan mawuotho ok kuom ringruok, to kuom chuny.’ Jorumi 8:4.

Nitie joma oseng’eyo hera mar Kristo kaka oweyonigi richogi, kendo gidwaro ahinya bedo nyithind Nyasaye, mak mana gineno ni ngimagi ok chalre. Jogo chiegni bedo gi kiawa ni dipo chunyi ok Roho Maler omiyo bedo manyien. Ni jogo duto machalo kaka iwachonegi kama: “Kik chunyu a, kendo kik udogi chien. Pile ka pile ibiro chunowa dok ni Yesu ka wakuyo ni kech richowa, to ok onego mani omi chunyuwa oa kata obedo ni jachien oloyowa, Nyasaye ok nowewa kendo witowa mabor. Ooyo, jaote Yohana ne ondiko, niya “To ka ng’ato moro oketho, wan gi jakony kod wuro, Yesu Kristo makare.” 1 Yohana 2:1. Kendo kik wiwa wil gi wach Kristo. “Ni kech wuro owuon oherou.” Yohana 16:27. Odwaro mondo uduogi ire, mondo one lerne kuomu. Med mana lemo gi chuny ma onge samuoyo, mondo iyie kuom Nyasaye chuth. To kaka wamedo weyo geno tekowa wawegi, onego wati gi teko mar Jawarwa kendo pake.

Kaka wamedo biro ir Yesu machiegni e kaka wabiro yudo ng’eyo ni wan joketh ahinya, ni kech paroni biro medo bedo maler mar yango timbegi kaka richo ka ipimo gi kido mabeyo mag Kristo.

[63] Hera maduong’ mar Yesu ok nyal dak e chuny ma ok nyal yango richone. Chuny ma oyudo lokruok gi mirembe mar Kristo, biro

gombo bedo gi kit Kristo. En mana ni pod wan gi kiawa e chunywa ema omiyo ok wanyal neno ber modhi kare mar Kristo.

Kaka wamedo weyo ng', iyore wawegi ni wan kare, e kaka wamedo luoro Jawar kuom duong'ne gi berne. Kaka ng'ato oyango nyawone bende e kaka omedo dvaro Kristo, Kristo bende biro konye kendo pong'e gi gwehne. Kuom mano kaka wabiro nene ber kod ler mar Kristo, e kaka wabiro medo nyiso kite.

Yesu osiep malong'o, Ahere maradier;
Ohera gi hera mang'won, Hera mak lokore;
An ka dapogora kode Ok dabed gi ngima;
Koro wabet kanyakla, Ruodha kod an.

Kaol e yo kamoro, En t'ong'eyo yomna;
Oyiena padora kuome, Omiya tekone;
Otelona e ka maler, Ochiko tienda be;

Wawuotho kachiel koro, Ruodha kod an.
Anyise weche duto, Morna gi kuyona,
Anyise gik mailo chunya, Kod gigo machanda.
Onyisa gi moneg' atim, Kak' anyalo loyo.

Kamano watwak kode, Ruodha kod an.
Ong'eyo kak' agombo Kelo ng'ato kuome;
Ochika adhi nyiso ji Wach hera e nyinge;
Anyisgi herane maduong', Kaka nothonigi;
Mit watiyo kanyakla, Ruodha kod an.

Sura 8—*Dongo Kuom Kristo*

LOKRUOK mar chuny ma wabedogo nyithind Nyasaye owachi e Biblos kaka nyuol. Kendo opore gi twi mar kodhi maber ma ne opidhi gi jachuoyo. Kamano bende jogo molokore ni Kristo gin kaka “nyithindo mayom” “wadongi e weche duto kuome. 1 Pet. 2:2; Joefeso 4:15. Mondo gidongi chwo gi mon kuom Kristo Yesu, kata mana kaka idwaro mondo kodhi maber mondo obed cham maber, kamano bende ochuno ji mondo gibedi gi kodhi maber mar chuny. Isaya owacho kuomgi kama, “Mondo iluonggi yien maler, ma Jehova nopidho mondo oyudi duong’.” Isaya 61:3.

Rieko duto to gi ng’eyo duto mag dhano ok nyal chweyo ngima kuom chwech moro amora e piny ka. Kata cham gi le gi gik moko duto vudo ngimagi kuom Nyasaye. Kamano ka ng’ato ok onyuol nyuol mar ariyo ok noyudi ngimano ma Kristo chiwo.

[65] Kaka obedo gi ngima, e kaka obet gi dongo. Cham ok yudi thiepe gi olembe ma ok kuom teko mar Nyasaye. En ema omiyo cham dongo kendo omiyo ginyuolo kodhi, “Lowo e monyuol kende, okwongo ka lum, gosakwe, eka cham motegno e wi osakwe.” Mariko Hosea 4:28. Kendo janabi Hosea owacho ni Israel ni: “Enomo kaka ondanyo,” “ginijiwre kaka cham, kendo golo thiepe kaka mzabibu.” Hosea 14:5, 7. Kendo Yesu owachonwa, “Paruru ondanyo kaka gidongo” Luka 12:27. Cham gi thiepe ok dongi kuom tekogi giwegi, to mak mana gi teko mar Nyasaye ma miyogi teko. Nyathi gi tekone owuon ok onyal dongo. In bende ok inyal dongo gi tekoni iwuon dongo mar ehuny. Cham, nyathi, duto dongo mana kuom gigo moluorogi mamiyo giyudo ngima— Muya—ler chieng’ to gi chiemo. Kaka chiwogi obedo mondo omi le gi cham dongo e kaka Kristo obedo ni jogo movie kuome. En e “ler mochwere” “Chieng’ kod okumba” Isaya 50:19; Zaburi 84:11. Nobedi kaka “tho ni Joisrael.” Obiro lor kaka koth kuom lum mong’ad.” Hosea 14:5; Zaburi 72:6. En e pi ngima, “Kuon mar Nyasaye. . . . Oa e polo, mamiyo piny ngima.” Yohana 6:33.

Kuom chiwo maduong' mar vvuode, Nyasaye oseluoro piny duto gi kuwe marc machalo yamo ma oluoro piny. Jogo duto moyiero ywayo muya mar kuweni noyud ngima, ka gidongo kaka nyiri gi vawuoi mag Yesu Kristo.

Kaka thiepe olokore komanyo chieng', mondo ler chieng' omede bedo majaber moluorore, kamano wan bende onego wa manyre gi ler mar kuwe, mondo ler mar polo orienynwa mondo kitwa ochal gi mar Kristo.

Yesu nopuonjo gima chalore gi mani kowacho "Beduru kuoma, an bende abedi kuomu. Kaka bad yath ok onyal nyak olemo kende mak obet kuom mzabibu, kamano un bende ok unyal gi moro mak ubet kuoma. . . . ni kech kupogoru koda ok unyal timo gimoro." Yohana 15:4,5. In bende ibet kuom Kristo, ni mondo idag ngima maler, mana kaka bad yath obedo kuom mzabibu mondo oyudi dongo nyaka obed gi olemo. Ka ipogori kod Yesu to ngima iongego. Inge teko ma inyalo loyogo temruok mondo idongi e ng'wonone. Bedi kuome mondo inyagi. Keto ngimani kuome nomi ok inituo kendo ok nibedi ma onge gi olembe. Inibedi kaka yath mopidhi but aore mag pi.

[66]

Jo moko nigi paro ni nyaka gibedi gi migawo mar tijni giwegi. Giyie kuom Kristo kuom chiwo ngVono e richo, to koro sani gi-manyo gi tekogi ni ginyalo dago ngima makare. To temo e yo machalo kamano ok okony, ogore mana piny. Yesu nowacho: "Ka onge an to ok inyal timo gimoro. Dongowa e ng'wono, monva, bedowa mowinjore, duto oyiengore—mana kuom riwruokwa gi Kristo. En mana bedo kode achiel e yor lamo pile seche te—gi yor bedo kuome—e ma wadongogo e ng'wonone. Ok en mana Jachak mar yiewa kende to en Jachopne bende. Kristo e ma okwongo kendo e ma odong' chien kendo ndalo duto. Enobed kodwa ok e chakruok kendo e giko mar wuodhwa kende, to nobed kodwa e okang' ka okang' mar wuoth. Daudi owacho: "Aseketo Jehova e nyima ndalo duto nikech en e bade korachwich, ok anayiengini." Zaburi 16:8.

Donge ipenjo, "Ere kaka anyalo bet kuom Kri-sto?"—Mana kaka nirwake e chunyi chieng' mokwongo. "To kaka nuruako Kristo Yesu Ruoth wuothuru kuome." "To ng'at makare nobedi mangima kuom yie." Jokolosai 2:6; Johibrania 10: 38. Ne ichiwori iwuon ni Nyasaye mibedo ng'ate ehutho, luorogo kendo tiyone kendo ne igeno Kristo kaka Jawarni. In iwuon ne ok inyal golo richoni kendo

[67]

loko chunyi to mak mana kane ichiwori ni Nyasaye eka ne ibedo gi yie ni Nyasaye ne osetimoni duto ni kech Kristo. Ichiwori bedo gi Nyasaye, eka ne iyiego ni Nyasaye e ma otimoni magi duto kuom Kristo. Kuom yo mar *yie kuom Kristo*, ne ibedo mare, kendo kuom yie kode ibiro medo bedo kode kuom chiwo to gi kawo. Nyaka *ichiwne duto* —chunyi, dwaroni tichni, chiwrine kendo imak chikne gi dwarone duto, kamano bende nyaka *ikaw duto, Kristo*, pangruok duto mar gweth obed e chunyi, obed tekoni, obed tim makare mari, obed jakony mari mochwere, kendo omiyi teko mar winjo.

Chiwri ni Nyasaye ei okinyi pile mad ma e ma obed tichni mokwongo mar ndalo. Pile kilemo wach ni Ruodha, kawa mondo abed mari chutho. Aweyo yorena duto e nyimi. Ti koda e tichni bedi koda, kendo mi tijega duto otimre gi teko mari.” Mani wach mowinjore okinyi pile, chiwri mondo ibed gi Nyasaye e i odiechiengno. Dwaroni duto gi wehegi iket e nyime mondo otingo gima oneno ni ber. Kamano ngimani ibiro loko pile pile nyaka chal gi mar Kristo ka ilemo pile gokinyi.

[68] Ngima kuom Kristo, en ngima mopong’ kod mor man kod yuweyo e chuny, kendo mapieyo chuny. Dwaroni ok nie wiyi kendi. to mak mana kuom Kristo. Nyawoni otwere kod tekone, fupi otv- vere kod riekone, yomyomni otwere kod teko mak rum. Kamano ok onego iparri iwuon bende ineri iwuon ahinya, owinjore ing’i Kristo kende. Ket paroni kuom hera mare, kuom ber mare, kuom puodhruok mare, mondo ochal gi kite. Kaka Kristo ne otuonore, kaka nodhil kaka opong’ gi puodhruok gi ler, kaka Kristo ni kod hera mogundho mani e puonj mowinjore chuny opar matut. Kuom yo mar hero Yesu, luwogo kuom timbene to gi kite, genogo kendo yiengruok kuome chutho nomiyi lokori kendo bedo e kite.

Yesu nowacho, “Beduru kuoma.” Wehegi yangonvva yuweyo; chungo matek to gi bedo gi geno. Owacho kendo: “Biuru ira, to ununwang’ yuweyo.” Mathayo 11:28, 29. Jandik Zaburi owacho kama: “Bedi gi kuwe kuom JEHOVA, kendo kiye gi *Kinda* ” Zaburi 37:7. Isaya bende onyisowa: “Ni kuling’ kendo kugeno, dubedi gi teko.” Isaya 30:15. Yuweyoni ok yudre kuom bet maonge tich, singo mar yudo mor oriwore gi luong mar tich: “Ruakuru lota kuomu. . . to ununwang’ yuweyo ni chuny. ’, ‘ Mathayo 11:29. Jalo ma noyud yuweyo chuth mar Kristo, ni nyaka obed jalo maratiro kendo ma jakinda e tich Kristo.

Ka ng'ato paro mana kuom dende kendo koherore owuon, chunye lokore kendo aa kuom Kristo mobedo nyanonro mar teko kod ngima. Kamano Satan timo kinda mar ywayo ji kendo lalogi, mondo otamgi luwo, kata bet e achiel kod Kristo. Mor mag piny mwandu, kiawa manic chuny, richo gi swekruok mari iwuon—Satan tiyo gi magi duto mondo olal godo paro mar ji. Ji mang'eny madwaro timo gino mowinjore kendo dago ngima mowinjore e wang' Nyasaye, di mang'eny iywayogi ir Satan kuom paro ahinya richogi to gi yomyom margi nyaka gipogre mabor kod Kristo. Kik wapar kuomwa wawegi e ringrewa, kendo parore gi thagruok e chuny ni wabiro kuwo koso. Weche ma kamagi loko chunvwa aa kuom Kristo mobedo nyanonro mar tekowa. Ket chunyi e lwet Nyasaye mobedo ohinga. kendo genruok mar wecheni gi timbeni, ketgi kuom Yesu. Kik ibed gi kiawa kata luoro e chunyi. Wachi kaka ne jaote Paulo owacho "Nogura kod Kristo, to angima to ok an, to Kristo e mangima kuoma: kendo mano mangima godo e ringruok angima kod yie, ma ni e Wuod Nyasaye; ma nohera, kendo nochiwore ni kech an." Jogatia 2:20. Ibedi kendo iyud yuweyo kuom Nyasave, mondo ibedi gi vie ni onyalo riti kuom wecheni duto. Ka iketori e lwete cnomi inilo gi loch mamalo kuom en ma ne oloyo (Som Jorumi 8:37).

[69]

Ka Kristo ne okawo ringruok mar dhano mokcto kuome, ne otweyo kido mar dhano kuome gi heranc maduong' ma onge teko moro manyalo chodogo mak mana ka ng', ato oviero owuon. Satan timo kinda pile kuom ywayo chunywa kendo opogogo mabor kod Kristo. E momiyo ochunowa ni mondo waritre ka walemo pile mondo kik wiwa wil gi wach moro mondo kik Satan olova. Wateg wang'wa kuom Kristo ma nyalo ritowa. Ka wang'iyu Yesu, wabiro bedo mokuwe, bende maonge ng'at manyalo golowa e lwete. Ka wang'iyu Yesu gi ler mare nyaka chieng': "To waduto, kwanyiso ka rang'i duong' mar Ruoth, walore e kidono nyaka a duong' mar Ruoth, walokore e kidono nyaka a duong' nyaka chopi duong', kaka kuom Ruoth ma Roho." 2 Jokorintho 3:18.

[70]

Kamano bende e kaka jopuonjrene mag ndalo machon ne obet machalo kode. Ka ne jopuonjregu winjo weche Yesu, ne giwinjo ka gidware ahinya. Ne gidware, ne giyude mi ne giluwu bang'e. Jopuonjre go ne gin ji "machal kodwa." Yakobo 5:17. Ne gikedo gi

richo kaka wan. Ne gidwaro ng'wono kaka wan bende wadwaro, mondo wadag ngima maber kendo maler.

To kata Yohana japuonjre ma ne Yesu ohero, ne ochalore kode moloyo jopuonj re ma moko, ne ok oyudo kidoni gi tekre owuon. Ne ok ohero mana nyisore kod dwaro mondo omiye duong' kende, to bende ne ojamwomre kendo ne iye wang' ahinya ka ohinyore. To kaka kit ng'ama ler ne obet kuome, ne oneno yomyomne kendo ng'eyoni nomiye obedo mokuwe. Teko gi kuwe, teko to gimuolo duong' gi dimbruok ma ne oyudo e ngima ma pile mar Wuod Nyasaye, nopong'o chunye gi mor to gi gombo. Ndalo ka ndalo chunye ne iywayo ir Kristo nyaka ne owito hera mar ringre owuon nikech Ruodhe. Timbene maricho duto ne ochiw ni teko mar Kristo, teko mar Roho Maler noloko chunye kendo noloko kite. Mani e dwoko mar bedo kaachiel kod Kristo. Ka Kristo obedo e chuny,

[71] chuwech duto yudo lokruok. Ro- ho mar Kristo gi herane yomo chuny, loko chuny, kendo chiko chuny kuom Nyasaye to gi polo.

Ka Kristo ne oidho e polo, parono mar bedo e piny, ne pod ne nigi jolupne. Mani ne paro ma ng'ato ne nigo e chunye owuon: Owinjo dwonde kendo, kendo malaika rwake e boche polo,—“Kendo neuu, an kodu ndalo duto, nyaka giko mar piny.” Mathavo 28:20. Ne oidho e polo gi ringruok mar dhano. Ne giyango kaka odhi losonigi kar bet, kendo bang'e mos noduogi, omogi kendo terogi ka ma entie.

Ka ne gichokore bang' neno Yesu kaidho odhi e polo, ne gihingo singone ma ne owacho, “Ka nukwa wuora gik moko duto nomiu kuom nyinga. Nyaka chil kawuono pok ukwayo gi moro e nyinga, kwauru, eka nuyudi, mondo moru chopi.” Yohana 16:23,24. Kendo ne giparo kaka “Yesu Kristo en ma notho, to moloyo nochier oa kuom jo motho, mobedo kar bet marachwich mar Nyasaye, obende okwayo nwa.” Jorumi 8:34. Eka chieng' Pentekosti ne opong'gi gi Roho Maler ma ne JAKONY ma ne Kristo owuoyo kuome “Kendo nobedi e iu” Nowacho bende owinjore nu aa, ni kech ka ok aa Jakony cha ok anobi nu to kadhi, naore kuomu. Yohana 14:17; 16:7. Aa chieng'no, kuom yor Roha Maler, Kristo nyalo bedo e chuny ji duto, sani koro inyalo bedo kod Kristo moloyo kaka ne gibedo kode ndalo ma ne obedo kodgi e yor ringruok. Hera to gi nyalo mar Kristo nonenore kuomgi, kata jomoko bende ka nofwenyo kamano, “Ne giwuoro,” mi ging'eyogi ka yande gin kod Yesu.” Tich Joote 4:13.

[72]

Kaka Kristo ne okonyo jopuonjrene machon, e kaka ohero konyo joge masani, ni kech kuom lemone nowacho: “To ok akwa ni yagi kende, to akwayo bende ni ya moyie kuoma ni kech wachgi.” Yohana 17:20.

Yesu ne olemonwa, mondo wabedi e achiel kuome, mana kaka En kod wuoro gin e achiel. Ma eri e bedo e achiel machalo nadi! Jawar ne owacho kuome kama, “Wuowi ok nyal timo gi moro kende,” To wuora mobet e iya en e motimo tichne.” Yohana 5:19; 14:10. Kamano ka Kristo odak e chunywa, obiro tivo kodwa, “Mondo udwar kendo uti bende mondo ulong’one.” Jofilipi 2:13. Wabiro tiyo kaka ne otiyo, wabiro nyiso Roho machal, kendo mani nomi wahere kendo bedo kode, wabiro “dongo e weche duto kuo-me, en e wich, en Kristo.” Joefeso 4:15.

Osiep manade, en mor manade,
Ka iyiengori kuom Ruoth Yesu.
En gweth manade, en kuwe manade,
Ka iyiengori kuom Ruoth Yesu

Yiengri, yiengri,
Yiengri kuom Yesu ma Ruodhwa,
Yiengri, yiengri,
Yiengri e luete ma nyaka chieng’

Sura 9—*Mor gi Ngima Kuom Kristo*

NYASAYE e chakruok mar ngima, ler, mor ni piny ngima. Mana kaka ler mar wang' chieng', mana kaka thidhiya mag pi mamol koa e soko madieri, e kaka gweth mol koa kuome ni chwechne duto.

Ka ngima mar Nyasaye ni e chuny dhano mana kaka thidhiya mar ngima, obiro mol kendo konyo bende gwedho ji mamoko.

Mor mar Jawarwa ne en chungo kendo waro dhano ma ne ogore piny. Kuom mani ne ok okvvano ngimane ka gimaduong' kuome. ne odhil e msalaba kochavo wich kuot. Ne en wich kuot maduong'. Kamano Malaika osiko kodich katiyo ni mor mar jomoko. Mani e morgi. Ma chuny ma jaguondo wacho ni tich ma kuodo wich, tiyo ni jogo maricho kendo ma kitgi ok ber, mano e tich jomalaika ma onge richo. Kit Kristo mar weyo herore kende mak mana ni paro kendo tiyo ni jomoko, en e paro molandore e polo duto, kendo e chakruok mar mor jopolo. Mani e paro ma nobedi kuom jolup Kristo bende e tich ma ginitim.

[74] Hera mar Kristo ka obedo ei chuny, ok nopandre mana kaka mo mang' we ng' ar, winjore ni ji duto ma waromo godo. Roho mar Kristo ei chuny chalo gi thidhiya e pap matarari ma chwer mondo ores duto, kendo omiyo jogo machiegni tho, bedo gi dwaro mar modho pi ngima.

Hera mar Kristo biro miyo idwaro tiyo kaka ne otiyo mar gvvedho kendo chungo dhano. Mani biro miyo wahero, ng'wono to gi kech mare ni gik moko duto mondo oriti.

Jawar kane nie piny ka ne ok en gi mor mare owuon kendo herore owuon, to nobedo kotiyo gi kinda, mak ool mondo okony dhano ma nolal. Wabiro timo kinda waro jogo molal. Aa nyuolne nyaka sandne e Kalwari ne oluwo yor tuonruok. Nowacho ni "Kaka wuod dhano ok nobiro mondo oti ne, to mondo oti niggi. Kendo ochiw ngimane modoko warruok ni ji mang'eny." Mathayo 20: 28. Mani e ma ne obedo chiwruok maduong' mar ngimane, timo hera mar Nyasaye kendo tieko tichne. Ne ok oparo mondo oherre kende owuon.

Kamano jogo mobedo jo kanyakla mag ng'wono mar Kristo, biro bedo maikore mar tuonore mondo jomoko bende ma ne Kristo othonigi oyud migap gweth polo. Kamano bende e kaka chuny ma kama dongo konenore ratiro ni oyudo lokruok adieri. Ni mar koyudo Kristo, owinjo e chunye ni ochune yango ni jomoko ni Yesu ni osiepane maber. Ka wawinjo ber mar Ruodhwa, ber wanyis jowetewa, mondo gin bende oywagi kuom Yesu kendo ging'eye "Nyarombo mar Nyasaye, magolo kethruok mar piny." Yohana 1:29.

Ka watimo kinda mar gwedho jomoko gwethgo nochak oduog kuomwa. Mani e gima ne ni e paro Nyasaye ni mondo wan bende wabedgi migawo mwanalo timo e waro chunye. [75]

Ka inichak timo tich ni Kristo ka itimo kaka osehiko jopuonjrene ni mondo otim, kendo ka iniyuane ji, to iniwinji ka in gi dwaro mar medo bedo molony ahinya kuom tich yuayo ji bende inidwar ahinya ni mondo ilony gi lony matut ahinya kuom weche mag Nyasaye, kendo kech gi riyo noloyi mar dwaro wach makare. Inisa Nyasaye kendo enomed yieni bedo motegno, kendo chunyi nomodhi e soko mar pi ngima. E kinde ma inibed kiromo gi akwede kod temruok inibed mana kireto kor ka nono Biblos kendo lemo. Inimed yudo teko kuom ng'wono mar Kristo kendo inimed ng'eyo Kristo, kendo inimed bedo molony ahinya kuom timo dwaro Nyasaye.

Chuny mar tiyo ni jomoko ma otim ka onge guondo kata ich lit miyo ng'at ma ni gi chuny ma kamano medo bedo gi chuny matut, mokuwe kendo ber mar kit ngimane mawuok e chunyeno bedo mana machalo gi ber mar kit Kristo, kendo chuny ma kamano kelo bedo e okang' mamalo. Onge thuolo e chuny ng'at ma kamano ni samuoyo kata guondo gi ich lit. Jogo makonyorc gi teko ma Kristo ochiwo e yo machalo kamano enodongi, kendo enobed maroteke mar tiyo ni Nyasaye. Ginibed gi chuny ma winjo tiend weche maler, ginibed gi yie mamedo mana dhi nyime gi dongo, bende teko mar lemogi enomedre. Roho mar Nyasaye katiyo ei chunyi, enomi chunyi nobedi e winjruok maber chutho kod Nyasaye, ma enonyis ni Nyasaye osewinjo lamo mar ng'atno kendo osemulo chunye. Jo machiwore kamano mar tiyo ni jomoko ka ok gin gi paro kuom ngimagi giwegi, gadieri to giloso mana yor yudo warruok mar chunyi giwegi. [76]

Yo achiel kende mar medo dongo kuom vudo teko mar Kristo en mana yor timo tich ma Kristo oseweyonwa ni mondo watim gi chuny ma onge ich lit,—timo tijno gi tekrewa duto, ka wagwedho kendo wakonyo jogo madwaro kony ma wanyalo timo niggi. Tich e mamedo teko; tich e ma miyo ngima dhi nyime. Jogo ma temo ni mondo gibedi mana Jokristo ma neno anena ma ok gitim tich ma Kristo osechiwo ni mondo otim ka giikore mana ni mondo ogwedhgi kuom ng'wono mar Kristo, e jogo matemo mana ni mondo ochiem to kik gitim tich moro. Kendo kuom weche mag chuny ma bende chalore mana kod weche mag ringruok jo ma kamago thirno kendo gikethore. Ng'a matamore timo tich gi Iwetene kata tiende mapiyo nono enoyud ni Iwetene kod tiendege nonyosre ma koro onge tich ma gini konye godo. Mano e machalore gi Jakristo ma enotamre tiyo gi teko ma Nyasaye ochiwo, ok dongo mobedo machalore gi Kristo kende e ma notame to bende teko mar bedo Jakristo ma ne osebedo godo bende lalne.

[77] Kanisa mar Kristo e ma Nyasaye osewalo ne tich mar waro ji. Ote momiye en ote mar lando injili e pinje duto. Kendo tijno oket e wi Jakristo ka Jakristo. Ng'ato ka ng'ato gi tekone duto kod thuolo duto momiye onego ochop ote mar Jawar. Hera mar Kristo mosefwenynwa miyowa bedo jogope jogo ma pok ong'eyo Kristo. Nvasaye osemiyowa ler ok ni mondo watimie guondo to ni mondo wakete orieny ne ji duto.

Ka di bedi ni Jokristo oikore ne timo tich ma Kristo oseweyo niggi ni mondo gitim, di koro ji gana e ma lando injili e pinje mag jo mokia Nyasaye e ka ma ng'at achiel e ma landoe injili koroni. Kendo jogo duto ma ok ni kod nyalo mar lando injili giwegi, ne pod nyalo siro tich lando injili gi mich ma gichiwo, kech ma gitimo ni ji kod alam maggi ne pod nyalo siro tich. Kendo tich mar waro ji inyalo tim gi teko ahinya e pinje ma Jokristo odakie.

Dwarore ni wadhi e pinje jo mokia Nyasaye, kata obedo ni pod nitie jomoko mokia Nyasaye modak machiegni kodwa ma wanyalo weyo ka pok olokore ka wadhi pinje jo mokia Nyasaye, ka obedo ni kanyo e ma onego watiye, to onego wadhi adhiya mondo wati ni Kristo Wanyalo tiyo ni Kristo mana e gwenge moluorowa, ei kanisa, e dier jogo ma wabedo godo kanyakla. bende e dier jogo ma wagoyo godo ohala kanyakla.

Higini mathoth molooyo kuom higini mag ngima Kristo e piny ka nobedo mana ka otiyo gi muolo e kar payo bepe margi ma ne ni Nazareth. Jomalaika ne rito Ruodh ngima e kinde ma ne owuotho e dier jopur kod jotich, ka ne ok ging'eye bende ne ok gimiye duong' moro. Ka ma ne otime tich goyo randa no bende ne ochope mana ote ma Nyasaye ne oore godo e piny mana machalore gi kaka ne ochopo ote no e kinde ma ne ochango jo matuo kata e kinde ma ne owuotho e wi pi ka apaka mar nam Galili ger. Mano miyo wang'eyo ni kata tich matin manade ma watimo e kinde ma watime no wanyalo time ka wawuotho kendo watiyo gi Yesu. [78]

Jaote wacho niya, "Mondo kuonde ng'ato obedi gi Nyasaye kanyo." 1 Jokorintho 7:24. Ja go ohala nyalo goyo ohande e yor miyo Nyasaye duong' ni kech koritore maber kuom timo chik Nyasaye. Ruodhe noyud duong'. Ka en Jakristo maradieri, to enokonyre gi chik dinine kuom gik moko duto motimo, kendo enomi ji ng'eyo kaka kit Roho mar Kristo chalo. Ng'at molony e tich loso gik moko nyalo bedo mana gi kido machal ndi gi kido ma Kristo ni godo e kinde ma ne otiyo gi lwetene e gode mag Galili. Ng'ato ka ng'ato ma luongore ni Jakristo onego onyis bedone Jakristo gi timbe ma nyalo miyo jo mamoko miyo Nyasaye duong'.

Ji mathoth osetamore tiyo kod talanta ma ne omigi ni kech jowetegi mamoko ose bedo ka nigi talanta mathoth molooyo mago ma gin godo. Mi paro moro osebedo ka landore e chuny ji ni jogo ma ni gi talanta mathoth kata jogo ma ni gi nyalo mathoth e mowinjore gi timo tich Nyasaye. Koro osegik e okang' ma koro wachno miyo ji ng'eyo mana ni kare talanta go imiyogi mana ji moko manok moketi e migosi, ka jo mamoko to ok dew, jogo ma bende ok dew ni mondo obedi e kanyakla mar tiyo gi Nyasaye kata ma bende ok dew ni mondo obedi e kanyakla mar yudo pok gi jo maler. To wach ok obedo machalo kamano e ngero mar talanta ma ne omi ii mayore yore ka kwangi bndc opogore. Ka ne jaduong' ot oluongo jotichne nomiyo ng'ato ka ng'ato kuomgi tich monego otim. [79]

Wanyalo timo tich matin ahinya, mana tich ma ji ok kwan ni tich moro, to watime gi chuny, "kaka ni Ruoth." Jokolosai 3:23. Ka hera mar Nyasaye nie chuny to cnonyisre e kit ngima duto. Tik mang'we ng'ar mar Kristo noluorwa kendo kit ngimawa enomi ji nomed idho e okang' mamalo kuom timo dware Nyasaye kendo wanami ji enoyud gweth kuom Nyasaye.

Kik irit ni mondo iyud thuolo moro malach koro eka itim tich ni Nyasaye kata ni ikwong ibed gi nvalo mathoth mohingo nyalo mar ji ajia ni koro eka ichak tiyo ni Nyasaye. Ok onego ibed kiparo kuom gima jopiny biro paro kuomi kitivo ni Nyasaye. Ka ngimani mapile obedo janeno mar nyiso ler kod adieri mar yie ma in godo, kendo jomoko oyango ni igombo ni mondo giyud gweth, tekri ok enolal kayiem nono.

Japuonjre Yesu modhierie moloyo jopuonirege mamoko duto kendo ma odwoko ngimane piny ahinya ka odembore e nyim Nvasave nyalo miyo jo mamoko yudo gweth. Koro ok ginyal fwenyo ni gitimo tich moro maber, to gi e yo maling' ling' kamano ginyalo tugo apaka mar gweth manyalo yawore nyaka los aluor maduong' kendo dhi matut nyaka piny ahinya, kendo gweth ma kit ngimaori maber okelo kamoro ok ginval fwenyo nva-ka mana chieng'no ma giniyudie pok e piny ruoth mochwere. Ok gikwan ka gi ma gitim tich moro maduong' bende ok giwinji ni gitimo tich moro maduong' e ngimagi. Bende ok ochunogi ni mondo gitim tich ma gidwaro ahinya ka chunvgi opong' gi parruok ni to eni bende ginilochi. Onego gidhi mana nyime gi tich ka giling' thi, kanyo ma Nyasaye osemiyogie tich ni mondo gitimne, kendo ngimagi ok enobed kayiem nono. Chunygi giwegi enobedi kamedo dongo kuom chalruok gi chuny Kristo owuon; gin jotich kaachiel gi Nyasaye e ngima ma sani ni. kendo gi vomo iikogi ni tich maduong' kod mor maonge wach moro manyalo ketho mar ngima mabiro.

Adwaro bed buti, Nyasaye wuora;
 Abed buti chutho, Yesu Ruodha.
 Ndalo duto abed buti Nyasaye wuora;
 Asik buti pile, Nyasaye wuora.

Achalo gi jawuoth e pinyni ka:
 Kar yuweyo ongena, ler onge be
 To adwaro siko buti Nyasaye wuora,
 Asik buti pile, Nyasaye wuora.

Duto mimiyoa kuom ng'wononi,
 Giywayo chunya chuth, abed buti;
 Nyisa wang'yo mari, en e ma mond' alu;

Asik buti pile, Nyasaye wuora.

Kendo gitekona nadend nyingi;
In Lwandana, Ruodha, In warruokna;
Kata e masira, apadora kuomi;
Asik buti pile, Nyasaye wuora.

Kochiera a e liel chieng' bironi
Adonj kama Intie, Nyasaye wuora,
Nayud mor mochwere e dalani maber,
Nabed buti pile, Ma nyaka chieng'.

Sura 10—*Ng'eyo Nyasaye*

NITIE yore mang'eny ma Nyasaye fwenyorenwa godo kendo mamiyo wancnore kode. Chwechne wuoyo e parowa pile pile ma onge giko. Chuny moyaw pong' kod mor gi hera kendo duong' mar Nyasaye kaka oyangorenwa kuom tich lwete. It ma win jo nyalo winjo kendo yango kaka Nyasaye wuoyo kodwa kuom chwechne. Puothe mang'ich, yien madongo kendo mabecho it yien ma a matindo gi thiepe, boche polo makadho, koth machwe, aore mamol, duong' mar polo gi chwechne duto, wuoyo e chunywa, kendo ruakowa mondo wang'ere gi Jachwech ma ne ochweyo gigo duto.

Jawarwa ne opuonjo wechegi gi gichwechne. Yien, winy, thiepe mag pewe, gode, nembe, to gi lwasi majaber, kaachiel gi gik mapile mag ngima, magi duto ne ochom gi weche mag adieri ni mondo omi gigo ma ne opuonjo, ji opar kinde duto, kata mana e kinde ma tije mag ngimani othung'ogi ahinya.

[82] Nyithind Nyasaye ohero tich mar wuongi, ma miyo wang' mor, en ber adier ma olosogo kar dakwa manie piny ka ohero gik mabeyo, to moloyo duto ohero tim mabeyo moloyo mano manenore gi oko mayuayo wang'. Odwaro mondo wabedgi kido maler mar dembruok mana kaka kido mar thiepe.

Ka wanyalo chiko itwa ni chwech Nyasaye, wabiro yudo puonj motegno kuom luor to gi geno.

Kuom Sulwe e yoregi mopogore ma giluro e lwasi kuom higin gi higin gisiko ka giluro kata giwuotho e yo ma ne omigi aa chwech piny. Nyaka gik matindo tindo mag piny pod giwinjo dwond Jachwechgi. Kendo Nyasaye rito gimoro amora ma ne ochweyo. Jalo marito pinje madongo mani e lwasi kendo e sano orito winy, oyundi ma wero wende mamuol maonge gi luoro moro. Ka dhano dhiyo nyime gi tichne mar odiechieng' kaka lemo, ka gi nindo otieno kendo ka ka gichiew okinyi, ka jamoko timo mor mare e dalane kata ka jachan opedho ni nyithinde e par. Duto irito kuom dimbruok ma onge samuoyo gi wuro madak e polo. Onge pi wang' mawuok ma

ok Nyasaye ne. Onge nyiero kata buonjo mitimo gi nyithinde ma ok one.

Ka wanyalo yie chutho magi, gombo duto ma ok owinjore dorumo chutho. Ngimawa ok dopong' kod lit kaka sani, nikech gimoro amora kata oduong' kata otin, ibiro weyo e lwet Nyasaye ma ok ojok kod medruok mar parruok kata pek gi ok ohewe. Omiyo onego wamor kuom yuweyo mar chuny ma ji mang'eny pok oyango.

Kaka imor kod nenruok mar ber mar pinyini, parie mana piny mabiro, ma richo kata tho ok nobedie kendo, kama chwech duto ok nobedi gi kuong'. Parie kaka pacho mar joma owar, chalo kendo par ni obiro bedo gi duong' moloyo kaka inyalo paro. Kuom mich mopogore opogore mag chwech Nyasaye waneno mana duong' ne ahucha moloyo kaka ochalo. Ondiki niya, "Mago ma wang' ne ok oneno, kendo it ne ok owinjo. kendo ma ne ok odonjo e chuny dhano, Magi duto Nyasayc noloso ni jo mohere. I Jokorintho 2:9.

[83]

Jalos wende kod ng'at mohero chwech mag Nyasaye ni gi weche mang'eny ma gindiko kuom chwech Nyasaye, to kata kamano Jakristo e jalo mayudo mor kuom ber mar piny komorgo moloyo ni kech oyango tich lwet Wuon mare kendo oyudo Herane e thiepe gi yien. Onge ng'ato manyalo bedo gi mor chuth kuom nenruok mar gode, holini aore gi nembe, ka ok ong'iyoy gi chuny mar yango hera Nyasaye. (Nyasaye wuoyo kodwa kuom tich ritne kendo e yor Roho Maler e chunywa. E yorewa bende e aluor magwa, kuondeggi wanyalo yudo puonjruok kuomgi ka wayawo chunywa). Daudi owacho kama kuom rit mar Nyasaye: "Piny opong' gi ng'wono mar Jehova." Zaburi 33:5. "Ng'a mobedo mariek nopar wehegi, mi giniket chunyi kuom paro kech mar Jehova." Zaburi 107:43.

Nyasaye wuoyo kodwa e yor Wachne. Ka eri wan gi ndiko malong'o mayangonwa fwenyruok mar kite kaka obet, ma otiyoyo gi dhano kod yor war. Ka eri e ma sigand kwerewa machon gi jonabi to gi jomoko ma ne ler e wang' Nvasave e ndalo machon ondikie. Ne gin ji, "Machalo kodwa gi kitgi." Waneno kaka ne githagore kaka wan, kaka ne otemgi mana kaka wan bende osetemwa, to mak mana ni ne giloyo kuom teko mar Nyasaye kendo kuom pako, wabedo ka waluvvo lerne. Mondo wachal gi jo machongi mondo wawuothi gi Nyasaye.

[84]

Yesu nowuoyo kuom wach ma ne ondiki e Muma Machon—mana kaka e Muma Manyien niya: "to en bende e monyiso kuoma,"

Yohana 5:39 Jawar ma genowa maduong' obet kuome. Adieri Biblos duto waioyo kuom Kristo. Chakre kar chwech—ni mar “Gik moko duto notim kuom en; to ka di ne onge en, odak notimo gi moro kata achiel mose timo.” Yohana 1:3, nyaka chopi e singo mogik mawacho “Ne abiro piyo.” Fweny 22:12. Wasomo wechene kendo wawinjo dwonde. Ka idwaro bedo moyangore gi Jawar, som Biblos mare. Pong' chunyi duto gi wach Nyasaye. Mago e pi ngima to gi kuon mar ngima moa e polo malo. Yesu nowacho: “Ka ok uchamo ringre wuod dhano kendo madho rembe, uonge ngima kuomu.” Kendo nomedo wacho “Weche mase wacho kodu gin, chuny, kendo gin ngima.” Ringrewa oger kod gik ma wachamo kendo madho, kamano bende e kaka ngimawa mar chuny, ma wayudo kuom somo wachne kod paro kuom weche mag chuny.

[85] Wach mar warruok mar dhano e gima Jomalaika ng'iyo, kendo obiro bedo wach maduong' kuom puonjo joma owar mag Nyasaye e piny Ruodhe nyaka chieng'. Nade ok en wach mowinjore kata wan wapar, e ndalogi? Owinjore wapar ahinya kuom ber gi hera mar Yesu, bende kaka ne ochiwo ngimane nikech wan. Owinjore wanon ahinya kit Jawar to gi pakne. En dwokowa mondo wapar tichne mar warowa e richowa. To ka waparo weche Roho Maler yiewa kod herawa biro medore kuome, kendo lamowa gi kwayowa Nyasaye biro medo yiego. Wamedo geno kendo yiengore kuom Kristo gi tekone, “E momiyo onyalo reso jogo chutho mosudo ir Nyasaye kuom en. ’, Johibrania 7:25.

To ka waparo kuom Jawar kaka ne en ng'at mobidhore man gi kido maber, wabiro bedo gi gombo mar loko chunywa bedo manyien, kendo chalo kode chutho e lerne. Kendo kwamedo paro Kristo, wabiro medo nyiso jomoko kuome.

Biblos ne ok ondiki ni jogo man kod riekko, kata wachi ni somo malach kendo mak mana ni ne ochiwe ni ji duto. Puonj kuom waruok oseyangi ratiro chuth, kendo ni ng'ato ang'ata nyalo yangogi, mano ok nomi ng'ato lal ma ok oyudo yo mar adier mak mana ka oweyo luwo hera mar Nyasaye.

Kik wayie wach moro amora mar dhano kuom puonj Biblos, mak mana ni wapuonjre wawegi weche mag Nyasaye ka wanono tiendgi kendo winjogi. Ka watimo kinda kuom puonjore weche mag Biblos, ka wapimo wes moro gi machielo e Biblos, to gi weche mag Roho, Kuom weche ma waneno ma nyiso ni riekowa omedore. Onge yo

moro manyalo medo riekowa e weche warruok ka ok wasom Biblos. Puonj mag Biblos nyalo loso paroni kendo duogoni rieko moloyo aloya buk moro amora e piny ka. Ka dhano dine opuonjore somo wach Nyasaye kaka idwaro, di wabedo gi rieko mang'eny kendo maduogo chuny.

[86]

Onge ohala ma wayudo ka wasomo Biblos achadha mapiyo mana kaka kitap somo. Kuom somo machalo kamani wanyalo somo Biblos duto ma ok wayango berne kata puonjne, to moloyo weche maling'ling' ma ni iye. Ber mondo isom migawo achiel, kendo nono malong'o tiende nyaka iyangi puonjno malong'o, kendo ng'eyo anena kaka owinjore gi chano mar Nyasaye kuom waro dhano, timo kama kuom migepe duto ma nie Biblos biro bedo gi ohala moloyo ka isome asoma ma onge gima omiyo. Saa asaya ma iniyudie thuolo, som Biblos, mak migepege moko gi wiyi. Kata saa ma iwuotho, inyalo somo wes moro, kendo koro kiwuotho iparo tiend wesno kendo ketogo e chunyi.

Ok wanyal yudo rieko ka ok wakawo wach Nyasaye motegno kod lemo. Nitie migepe moko e Biblos ma tiendgi yango yot chutho, to mak mana nitie migepe moko ma tiendgi ok yango yot dichiel. Owinjore ipim wes, kata migawono gi migawo machielo, kendo parogi kendo nonogi gi lemo e chunyi. Kik wael Biblos kendo somo wechene ma ok walemo. Nyaka dwar weche mag Biblos anona ahinya gi paro mopong' gi alam. Nathaniel kane odhi ir Yesu, Jawar nowacho: "Neuru, Jaisrael adieri oonge gi miganga! Nathaniel nowachone, "Ing'eya kanye?" Yesu nowachone: "Ka ma pok Filipu koluongi, ma in ie tiend ng'owo, naneni." Yohana 1:47,48, kendo Yesu biro nenore kodwa e ka mopondo mar lemo, ka wanalame mondo opuonjwa kendo mondo wang'e gima adier. Jomalaika ma a e polo biro konyo jogo madwaro mondo giyud telo mar Nyasaye.

[87]

Roho Maler pako kendo miyo Jawar duong'. Tichne nyisowa Kristo, kaka kite obet maler man gi ratiro kendo yangonwa malong'o yor warruok ma wayudo kuome. Yesu ne owacho: "Ni kech nokawo kuom maga, to nonyisu." Yohana 16:14. Roho madieri e Japuonj makende bende maling' ling' ma nyalo yangonwa malong'o chuth wach maradiera mar Nyasaye. En adieri ni Nyasaye neno dhano kaka gima nengone tek, ni kech ne oyie mondo Nyathine otho ni kech wan, kendo oketo Rohone Maler obedo japuonj kendo jatelo e dierwa nyaka chieng'.

Yesu Kristo en osiepwa, En mogolo richowa;
Wan wanyalo kwaye pile Gi maber mwachando ka,
To nikech waweyo saye, Ok walame pile ka,
Kuwe oonge ei chunywa, Eka wan wachandore.

Ka satani dwaro temwa, Ka masira makowa,
Chunywa kik oa kuom Yesu, Ber kwanyiso Yesu wach.
Ere ng'ato ma dikonywa Kuom masira manie piny?
Yesu e mong'eyo nyawowa, Ber kwanyiso Yesu wach.

Wan wanyap, wajony to pile, Richowa ohingowa;
Lwanda en Yesu Kristo, Ber kwanyiso Yesu wach.
Ka osiepewa ke kodwa, Ber kwanyiso Yesu wach.
Enoruakwa, Enokonywa, Enomiwa chuny mamor.

Sura 11—Kaka Ilamo Lemo Madieri

KUOM chwech gi fweny, bende kuom tich lwete, to gi tich Roho Maler Nyasaye wuoyo kodwa. To magi ok oromo, dwarore mondo wachiwne chunywa. Mondo wabed gi ngima to gi teko mar Roho, nyaka wabedi e achiel kod Wuoro, manie polo. Parowa inyalo ywayo ire, wanyalo paro kuom tich lwete, ng'wonone, gwethne, to mak mana ni magi ok oromo, chopo paro chutho, mar wuoyo kode. Mondo wawuo kod Nyasaye, nyaka wabed gi gima onego wawachne ma ochomore gi ngimawa.

Lemo en yawo chuny ni Nyasaye kaka ni osiep. Ok ni ochuno ni onego walem ka wayangone kaka wachal, to mak mana ni wuoyo kode e ma miyo wanyalo rwake e chunywa. Lemo ok mi Nyasaye mondo olor obi irwa, to okelowa nyaka ire malo.

Yesu ka ne nie piny ka, ne opuonjo jopuonjrene kaka ilemo. Ne ochikogi mondo giketi e nvim Nyasaye remgi to gi dwarogi ma pile pile, kendo ketogi duto kuome chandruok ma gingo kod parruok ma gin godo bende. Kendo kaka ne osingo ni jopuonj rene ni lemo margi noyiego, kamano singono obedo marwa bende, tiende ni osingonwa ni lemo magwa oyiego.

[89]

Yesu owuon ka ne odak gi dhano, ne olemo pile. Jawarwa noyudo kuyo machalo gi kuyo ma wayudo c piny ka, nobedo gi dhier kaka wabedo godo, nowinjo nyawo mar ringruok mana kaka wan bende wawinjo, ni mar nobedo ng'a mamedowa teko, nobedo kolemo matek, kodwaro ni mondo Wuon omiye teko manyien, ni mondo omi obedi mopong' gi teko mar timo tich Jal ma noore kendo loyo temruok. En e ma kit ngimane onego waluwrego e yore duto mag ngimawa, ni mar En kende e moweyonwa ndara makare. En owadwa mosewinjo machalore kodwa kaka nyawo mar ringruok chalo, "noteme kuom gik moko duto kaka wan;" to kaka ne en ng'at maonge richo nodagi timo richo; nodhil kuom thagruok kod lit ma chunye noyudo e piny mar richo ni. Bedo ma ne obedo godo dhano omiyo lemo obedo gi mochunorc ahinya ni nyaka dhano tim kendo obedo thuolo maber ma dhano nyalo yudo godo locho. Wuoyo kod

Wuon mare ne miye mor kendo ne hovo chunye. Kendo ka Jawar ji, Wuod Nyasaye, e ma ne nyalo yudo ni lemo nc owinjore kendo ne dwarorc ahinya e ngimane kaka dhano, koro dhano mayom yom matho to onego oyangi ni lemo dwarore e ngimagi marom nade, lemo mak we?

[90] Wuonwa manic polo obedo mana ka rito mondo oolnwa gwehne mogundho. Nyasaye oikore mar winjo alam mar adier mag nyithinde duto, mak mana ni wan e ma waonge gi chuny mar nyise dwarowa duto. Jomalaika mag polo to nyalo paro ang'o kuom dhano modhier ma ok ni gi teko ma di ginyal resore godo kendgi giwegi, ma temruok yudo, ka chuny Nyasaye mopong' gi hera mogundho dwarogi ahinya, koikore mar chiwo nigi gik mathoth mabeyo molooyo kata mago ma gikwaye, to kata kamano dhano lamo matin kendo dhano ni gi yie matin? Jomalaika ohero kulore e nyim Nyasaye; gihero bedo bute. Gikwano wuoyo gi Nyasaye kaka mor maduong' ahinya e ngimagi; to e ma nyithind piny, madwaro kony mathoth ahinya eka bende mana kony ma Nyasaye kende e ma nyalo chiwo, to neno mana ni gik moko oromogi ma onge gi ma girem ma di gikwa bende gineno ni ginyalo mana wuotho kata ka ok gin kod ler mar Roho mare, bedo kod Roho mare kuonde duto.

Mudho mar Satan umo jogo ma ok tim kinda kuom lemo. Jasikgi ma en Satan, ywayogi gi riekone mondo gitim richo, gin bende ni kech giweyo lemo gionge gi teko ma ginyalo kedogo kode. Marang 'o jo Nyasaye obedo jo ma ok ohero lemo, to lemo en e rayaw ei lwedo mar yie mar yawo od gweh manie polo, kanyono mokanie teko duto mag Nyasaye? Ka ok walem ndalo duto kendo bedo mochiewo chuth, wabiro gore e chandruok mar bedo jo mayom yom e weche mag chuny kendo yorno mar adier enolalnwa.

[91] Nitie okang' moko ma onego wagen kaka e ma Nyasaye nyalo winjogo bende duokogo alamwa. Okang' mokwongo ni magi e ma, onego wayangi dwarowa kaka wadwaro kony moa kuome. Os- esingo, "Anami pi oonji kuom piny motuwo, gi aore bende kuom lowo motuwo: anami chuny odonj kuom kothi, anami nyithindi hawi moa kuoma." Isaya 44:3. Jogo man gi riyo to gi kech kuom adier, madwaro Nyasaye ahinya biro yieng'. To gweth mag Nyasaye ok nyal yudore ka pok Roho Maler oyawo chuny modonjoe. Ruod- hwa ong'eyo dwarowa, to owinjore wavangi dwarowa wan wawegi kendo lamo Nyasaye kuom wechego. Owacho "Kwa uru to nomiu."

Mathayo 7:7. Kendo “En mak oweyo Wuode owuon, to nochiwe ni kech waduto marang’o ok obiro chiwonwa gik moko duto kode?” Jorumi 8:32.

Ka wang’iyo maricho man e chunywa kendo makogi, Nyasaye ok nyal winjo kwayowa, to jogo mohulo richogi, alamgi iwinjo dichiel. Berwa wawegi kende ok nomiwa yudo ng’wono e wang’ Nyasaye, En mana Ber mar Yesu e ma nowarwa, kendo rembe e ma nopusodhwa, wan bende onego wanonre mondo oyiewa e nyim Nyasaye.

Gimachielo mowinjo wabedgo en *Yie*. “To ka yie onge, ok nyal long’one (Nyasaye) ni kech ng’ato masudo ir Nyasaye onego oyie ka entie, kendo ka en machiwo ni jogo modware.” Johibrania 11:6. Yesu nowacho ni jopuonjrene “Gik moko mukwayo kulemo, yieuru nuse nwang’o ka un gi wach kuom ng’ato, mondo wuoru me polo owe nu richou.” Mariko 11:24. Nade, pod wabedo gi kiawa e wehegi?

Singoni ogik kare kendo olach, kendo jalo ma otimonwa singo ok oriambi. Ka ok wayudo ginono ma wakwayo, e saa ma wakwaye pod onego wabedi mana gi yie Nyasaye owinjowa, kendo obiro dwoko alamwa. Watimo richo kendo wang’wa ok ne mabor omiyo seche moko wakwayo gik moko ma ok nyal bedonwa gweth, kendo wuonwa man e polo gi hera odwoko alamwa komiyowa gigo mowinjore kodwa,—gino mowinjore adier maka teko mar muya maler ofwenyorenwa da wane gik moko kaka gichalo. Ka lemowa chalo ka gima ok odwoki, onego wamaki matek singo ma ne osingnwa, ni kech saa ma lemowa ibiro duokoe nyaka nochopi kendo wanayudi gwethno ma wadwaro. To ka wawacho ni lemowa ibiro dwoko e yorno ma wadwaro kendo kaka wakwaye, mano en sungruok. Nyasaye riek gilala ma ok onyal both, kendo olong’o chuth ma ok onyal geng’o gimoro maber ni jogo ma ratiro. Kamano kik ibed gi luoro kuom genogo kata obedo ni ok ine dwoko mapiyo ni lemoni. Gen singone ma onge lokruok. “Kwayouru to nomiu ’, Mathayo 7:7.

[92]

Ka wakawo siem kendo wabedo gi kiawa e chunywa kod luoro bende, kata temo timo gino ma ok wanyal neno maler ka pok wabedo kod yie, chandruok mar paro e ma nomedre. To ka wabiro ir Nyasaye ka wawinjo kuomwa wawegi ni ok wanyal gimoro, kendo wayiengore kuome, kaka wachalo adier, gi muolo, kendo ka wageno yie ni e ma miyo yango teko mar Nyasaye ma onge giko, maneno gik

[93] moko duto ma ne ochweyo kendo marito gik moko duto gi wachne, onvalo kendo owinjo yuakwa, kendo enomi ler bedo e chunywa. Kuom lemo maradier moa e chunywa chutho, wabiro e riwruok kod paro mar jal ma parone otamo awacha kamoro ok wanyal bedo gi ranyisi movangore saa ma wang' Jawarwa okulo- re kuomwa gi hera gi kech maduong', to kamano e kaka obedo. Ok wanyal neno ratiro mul mineno kod wang', mak mana lwetene biro mulowa e yor hera to gi muolo mogundho.

Ka vvabiro mar kwayo ng'wono gi gvveth moa kuom Nyasaye, onego wabed gi chuny mar hera gi weyo richo e chunywa wawegi. Wanyalo lemo nade, "Wenwa kethwa kaka waweyo ni ji matimonwa maracha," Mathayo 6:12. kapod wan gi chuny ma ok oyie mar weyo ni jogo motimonwa marach? Ka wageno ni lemowa ibiro winjo, onego wawe ni jomoko matimomva marach mana e yo machalo gi mano, ma wan bende wan gi geno ni nong'wonnwa godo.

Lemo mosiko ma onge dok chien e ma osebedo okang5 mar yudo duoko. Nyaka walem pile, ka wadwaro dongo e yie kod lony. Onego ubed "Kulamo gi kinda" mondo "Nanuru kuom lamo kuritie gi erokamano." Jorumi 12:12; Jokolosai 4:2. Petro hombo Jokristo "Beduru mariek mogik, kendo ritreuru ni lamo." 1 Pet. 4:7. Jaote Paulo ochikowa kama "kuom weche duto kulamo kendo kusayo gi erokamano, mondo Nyasaye ong'e gi mukwayo." Jofilipi 4:6. Yuda owacho, "To un johera" "Ritreuru e hera mar Nyasaye kukiyo miwafu mar Ruodhwa Yesu Kristo kuom ngima ma nyaka chieng'." Yuda 20,21. Lemo ma onge giko e riwruok ma ok chodi e kindwa gi Nyasaye mondo ngima moa ka Nyasaye omol e chunywa. Wan bende ler gi puodhruok moa e ngimawa omol kadok ir Nyasaye.

[94] Nyaka watim kinda kuom lemo, mondo kik wayie ni gimoro amora ogeng'nwa lemo. Bedi gi kidono mar hero dhiyo kuonde ma ji dhi lemoe. Jogo madwaro winjore gi Nyasaye madieri, ginenore pile e chokruok mar lemo gibiro bedo jomakare mar timo tijegi makare, kendo gin kod dware mar yudo gweth duto ma ginyalo yudo kuom Nyasaye.

Owinjore kendo onego wabed gi lemo mar ot, kendo moloyo duto onego wabed gi lemo maling' ling' mar ng'ato owuon, ni mar timo kama e ratiro mar dago ngima mar chuny. Lemo e nyim ji kende ok oromo. Owinjore wayaw ni Nyasaye chunywa kama opondo, kama Nyasaye biro winjoe lemowa ma onge kiawa ni kech kanyo

wan gi thuolo maber mar nyiso wechewa duto. E lemo marwa e ka ma opondo miyowa teko mar kedo gi Satan. Nyasaye e ohingawa mar teko.

Lem kama opondo, kendo e timo tichni, mondo imi Nyasaye chunyi. Kamano e kaka Enok bende nowuotho kaachiel gi Nyasaye. Satan ok nyal loyo chutho jalo ma chunye ogeno Nyasaye kamano.

Onge saa kata kama ok owinjore lamoe Nyasaye. Onge gima nyalo geng'owa mondo kik wachiwne chunywa e yor lemo. Kata e dier ji e yo, kata mana saa ma watimo tijewa; wanyalo kwayo Nyasaye mondo oritwa kendo otelnwa maber, kaka ne Nehemia otimo ka ne ogolo kwayone ni Ruoth Artashashta. Owinjore waruak Yesu mondo obed e chunywa nyaka chieng'. Jogo ma chunyi ni thuolo mar yudo konyruok to gi gweth mar Nyasaye, giniwuothi e muya maler moloyo mano manie piny, kendo ginibedi ka giriwore kod polo. [95]

Kata da bedi ni wadak e kama weche maricho oluorowae, to ok owinjore wadonji e wechego, pod wanyalo mana dhi nyime gi timo weche mag piny ruodh polo. Wanyalo dino chunywa chutho ni kik paro modwanyore odonjie gi yor tero chunywa ir Nyasaye ka walame gi chunywa duto kendo ka walame gadieri. Jogo moyawo chunyi ne kony kod gweth ma giyudo kuom Nyasaye enowuothi gi ngima maber moloyo ngima mar piny, kendo ginisik mana ka giwuoyo gi Nyasaye.

Dwarore ni wamed ng'eyo Kristo adimba, kendo wamed yango ber mag gik mochwere, mantie adieri, ma ok par apara, abidha. Ber mar bedo modimbore onego opong' chuny nyithind Nyasaye; kendo ka ni wach ma ka ma onego otimre mogik kare chuth, to onego wadwar mondo Nyasaye ofwenynwa gik mag polo. Onego waket chunywa kuom paro gik mamalo ni mondo omi Nyasaye omiwa bedo gi ngima mar polo. Wanyalo bedo machiegni gi Nyasaye ahinya ma ka temruok moro obironwa apoya to wayudo mana ka parowa duto mana ni kuom Nyasaye kaka kitwa ma wang'iyo godo pile, mana kaka thiepe lokore ng'ivo kor wang' chieng' ni kech mano kitgi ma ging' iyo godo pile.

Nyis Nyasaye dwareni, morni, pek mari, kiawa to gi luoro magi duto. Mago duto ok nyal olo Nyasaye. En ma kwano yie wiyi, ok onyal bet ma onge dewo kwayo mar nyithinde. ”!Ruoth ong'won gilala kendo okecho.” Yakobo 5:11. Chunye mar hera nigi kech [96]

kuom kuyo mar pek ma wango. Dhi inyise weche duto machando chunyi. Onge gi matek matame timo, ni kech en e ma oting'o pinje oliero gi tekone e kor lwasi, en e ma tekone chiko gik moko duto mantie e piny kod ma ne kor lwasi. Oneno kendo odewo weche duto momako joge duto "Ochango jo ma chunvgi otur, kendo oboyo ringregi kohiny." Zaburi 147:3. Winjruok ma Nyasaye ni godo e kinde kod ng'ato ka ng'ato en winjruok maratiro kendo mogik kare chuth, machal mana ka gi ma ng'ato achiel kende e ma Nyasaye oketo wang'e ne rito ma onge ng'ato moro kendo.

Yesu nowacho: "Unulam gi nyinga: to ok awachonu nianasanu Wuoro, nikech Wuoro owuon oherou." Yohana 16:26,27. An e ma nayierou. . . mondo gik mukwayo kuom Wuoro e nyinga, mondo omiu." Yohana 15:16. Lemo gi nying Yesu tiende ok ni wachogo kende aa chakruok mar lemo nyaka giko mar lemo. Tiende e ma lemowa wabed gi paro gi Roho e iwa ma ne obet kuom Yesu kendo yie singo mage, geno walruokne, kendo timo timbe mage.

[97] Ngima nyaka chalre gi ngima Kristo, kuom lemo bende kuom timo tich. Jalo malemo pile kende, ma ok tim tich moro amora, ma ok chopi dwaro mar lemone, lemone nobedi ka nono. Jogo ma ok ti ni Yesu to En ne otiyo nigi ahinya, onge gima omiyo gilemo to gi lemo alema ni ilemo. Joma kama luwo timgi giwegi. Ok ginyal lemo ni jo moko kendo paro dwarogi, kata tero nyirne piny ruodh Kristo mondo giyudi teko mar timo tije mar lando injili.

Wayudo wang' maduong' ka waweyo bedo gi Nyasaye kendo tiyone. Kuom bedo e achiel kode bende vvuoyo kode wan Jokristo. Wayudo swekruokwa maduong' kuom bedo ma onge kech e kindwa wawegi kaka onego wabedi. To ka waluwore gi ji kendo timo osiep maradiere kodgi, kendo ng'eyo wechegi, wabedo jogo ma kecho jowetegi kuom timbegi gi twechgi, kendo en yo mar dongo weche mag chuny, kendo yudo teko wawegi mar tiyogo ni Nyasaye.

Ka Jokristo da nigi yo ma giwinjorego malong'o, kendo wuoyo kuom hera mar Nyasaye to gi weche ma omanyore gi warruok, chunvgi giwegi doyudo yuweyo, kendo gin bende da gimiyochuny jomoko yudo yuweyo. Ka da wamedo paro Yesu kendo wuoyo kuome, kendo weyo chutho wuoyo kuomwa wawegi, Yesu domedo bedo kodwa.

Ka da wapar kuom Nyasaye pile pile mana kaka wan gi ratiro e ritne moritowago, da obedo e parowa nyaka chieng'. Wahero wacho

weche mag piny nikech wahero gi piny. Wawuoyo kuom osiepewa ni kech waherogi, waparo ahinya ngimawa ma pile kaka en mar mor to gi kuyo. To en tichwa ni onego waher Nyasaye moloyo, ni kech otimonwa maber moloyo, onego obed kitwa ma pile mar paro Nyasaye moloyo ji mamoko duto. kendo wuoyo kuom ber mare to gi nyalone.

Onego wapak Nyasaye momedore ahinya “Ni kech berne, kendo ni kech honini mage motimo ni nyithind ji! Zaburi 107:8. Thuolo ma wawalo mag lamo Nyasaye ok onego wakonyre godo mana e kwayoNyasaye gik ma wadwaro kende kendo e nyiso Nyasaye ni wageno yudo gik ma wadwarogo. Kik wapar kuom dwarowa wawegi kende ma ok waparo kuom gweth ma wayudo. Wan ok walem mokadho tong’, mak mana warem kuom chiwo pak ni Nyasaye mowinjore. Wayudo ng’wonone pile ma ok lew, mak mana ni wagone erokamano matin kende kuom duto motimonwa.

[98]

E ndalo machon, ka Joisrael ne ochokore e chokruok mar dini, Nyasaye ne ochikogi kama, “Kanyo unuchiem e nyim Jehova Nyasachu, kendo nomor kuom duto ma uteroe luetu, un kod joutu ma Jehova Nyasaye osegwedhoue.” Rapar mar Chik 12:7. Duto mitimo ka ipakogo Nyasaye owinjore otim kuom mor, gi ilo, gi pak ma ok mar kuyo to gi chuny mapek.

Nyasachwa en e wuon hera gi ng’wono. Owinjore ni joge mondo omor ka lame kendo tiyone. En ma oketone nyithinde warruok maduong’, ok odwaro mondo watine ka joma niggi jomager ma ng’iyogi, ma onge kod kech mar ng’wono. Nyasaye e osiep mowinjore ahinya, kendo ka walame ohero bedo kod nyithinde mondo ogwedhgi kendo oritgi, ka opong’o chunyi gi mor gi hera. Nyasaye dwaro chuny joge mondo oyuwe e tichne kendo mondo kik gine ni tichne tek ahinya, to ni mondo giher tichne. Kata jogo machokore mondo olame, Nyasaye dwaro mondo gipar kuom ritne gi herane, mondo chunyi oting’re kuom weche duto mag ngimagi, kendo timo duto kuom adiera gi ratiro.

[99]

Kristo kod gur ma ne ogurego onego obed wach maduong’ ma waparo, kendo ma wawuoyo kuome, kendo ma duogo chunywa chutho. Owinjore wapar gweth duto ma wayudo e lwet Nyasaye, kendo ka wayango herane maduong’ ma onge rapim, kamano onego waket gik moko duto e lwedono ma nogur e msalaba nikech wan.

E polo kucha ipake gi wer to gi ilo. Wan bende ka wachiwone pak, wapake mana kaka ipake gi askeche mag polo. “Ng’a ma chiwo misango mar erokamano omiya duong’ maler.” Zaburi 50:23. Mondo ubi ire kuwacho kendu gi Zaburi gi wende mag chuny, kuting’o duondu kuwero mamit gi chunyu ni Ruoth; kod goyo erokamano, gi duol mar wer.” Som Joefeso 5:19; Isaya 51:3.

“Saa maber mar lemo, saa maber mar lemo,
 Ma golo chunya kuom piny chandruokni,
 Kendo kelo chunya machiegni gi kom ruodh Wuora
 Mamiya thuolo mar nyiso Wuora dwarona duto
 E kinde mag chandruok kod kuyo,
 Pile chunya yudo yuweyo,
 Kendo pile atony ni obadho mar jatem
 Ka saa maber mar lemo ochopo.”

Sura 12—*Gima Watim gi Kiawa e Chunywa*

Ji mang'eny, molooyo jogo ma Jokristo ma pod manyien, ndalo moko bedo gi kiawa e chunyi kuom weche moko man e Biblos ma ok ginyal yango bende winjo tiendgi. Kendo satan tiyo gi wechego mondo oyieng yiegi kuom yie ni Biblos en fweny mar Nyasaye. Giwacho “Anvalo nade ng'eyo yo ma adieri? Ka bende en adieri ni Biblos en wach Nyasaye, bende nyalore nade mondo kiawagi obedi ma onge ei chunya, mondo kik chandruok omaka?”

Nyasaye ok dwar ni mondo wayie ayiea ma onge wach ma wawinjo tiende malong'o chuth ma wagure yiewa. Kaka Nyasaye owuon ongima, kaka kite obet, kendo adieri mar wachne, wehegi duto oyangnwa kuom yore mang'eny. Kata kamano Nyasaye pok ogolo tekono mar bedo gi kiawa. Yiewa nyaka wagur mana kuom weche ma osetimore adieri, to ok kuom weche mitimo kinyiso godo ni wach moro adieri kata ok en adieri.

Ok yot mondo paro mar dhano oyangi ratiro kido gi tich mar Nyasaye. Kata mana ng'at mo- puonjore mong'eyo weche mathoth matek ng'eyo pod ng'eyo bedone mana wach modhiero ng'eyo. “Inyalo fwenyo weche ma iye mag Nyasaye koso? inyalo fwenyo Ng'a Manyalo Duto mak wach moro orem? Obor kaka polo, ditim ang'o? Othuth maloyo Sheol, ding'e ang'o?” Ayub 11:7,8.

[101]

Jaote Paulo ne owacho, “Yaye thuth mar muandu mar rieko kod ng'eyo mar Nyasaye! e kaka buche gitami yudogi, yorene gidhieri ng'eyo!” Jorumi 11:33. Bende, “Boche polo gi mudho oluore, kom ruodhe osirote kuom tim matir kod ng'ado bura.” Zaburi 98:2. Kuom timbene kuomwa wanyalo yango gima ne omiyo ochiwo herane to gi berne ma onge gi rapim, kendo duong'ne okadho tong'. Wanyalo yango dwarone mana kaka owinjore wang'e, kendo molooyo ka onego wasiki gi yie kuome ni mar en nyakalaga, chunyno mopong' kod hera.

Wach Nyasaye, kod kit Nyasaye oting'o weche modhiero ng'eyo, maparo dhano ok nyal winjo tiendgi. Kaka richo nene odonjo e piny, kaka Kristo ne obedo gi ringruok mar dhano chutho, nyuol mar

[102] ariyo, chier bang' tho, to gi weche mamoko man e Biblos, gin weche modhiero, motamo riekko mar dhano yango, kata mana winjo tiendgi malong'o. Kata kamano waonge gi gima omiyo onego wabed gi kiawa kuom wach Nyasaye ni mar ok wanyal yango maling'ling' mar ritne to gi wechene kaka ober. Kata e weche mag piny gi chwech mage ma waneno, fweny mang'eny nitie ma ok wanyal winjo. Ji mariek ahinya mag piny, ok nyal yango ni ji tiend ngima kaka obet, kata mana ngima mar kute matindo. Kuonde duto nitie weche modhiero, ma ok wanyal fwenyo. Kamano ang'o momiyo wabedo gi wuoro ka inyisowa ni nitie weche mag chuny ma ok nyal yangi bende fweny gi dhano? Chandruok obetie nikech nyawo to gi paro manok mar dhano. E ndiko mago mobedo mage, kik wabed gi kiawa e chunywa e wechene ni kech bedo ma ok wayango maling'ling' mage.

Jaote Petero owacho ni e ndiko nitie, "Ka ma weche moko nitie ma ng'eyogi tek, ma jo makiya gi jo maonge kinda noyuwayo, kaka weche. . . . gikethore gi wegi." 2 Petero 3:16. Jomoko wacho kaka weche modhiero ng'eyo mag Biblos obedo ni kech ok iyie wechene, kuom adier weche modhiero ng'eyogi gin joneno madongo ma nyiso ni gia kuom Nyasaye. Ka Biblos ne ok en wach moa kuom Nyasaye mak mana weche ma inyalo yango tiendgi e yo mayot kendo winjore malong'o ni dhano, Biblos ok dobedo gi adieri ni en but Nyasaye.

[103] Puonj mag Biblos kuom warruok, ogolgi e yo mowinjore gi dwaro mar chuny dhano, ma jogo molony to gi jorieko mang'eny oywagi kod ber mar weche man kuome, kata mana ji mapiny, ma onge ng'eyo mar puonjruok mamalo pod nyalo winjo kendo yango tiend yor warruok. Kata kamano yie kuom magi, ni mar Nyasaye e ma fwenyonwa wehegi chano mar Nyasaye kuom warruok mar dhano ofwenynwa malong'o, mondo ng'ato mokia gima onego otim mondo olokre, ni Nyasaye, kendo bedo gi yie kuom Ruodhwa Yesu Kristo, mondo oyudi warruok kuom yo ma ne Nyasaye oketo. Mak mana e wehegi nitie weche modhiero ng'eyo mag Nyasaye ma fwenyo tek mak mana ni ng'atno manono wehegi mos kuom chuny man gi kinda. To kaka omedo nono weche mag Biblos, e kaka omedo yango ni en wach Nyasaye ma ngima chutho.

Jogo modagi Nyasaye wito wachne ni kech ok ginyal yango maling'ling' mage duto. Kata jomoko bende sungore ni giyie Biblos, gibedo gi kiawa e chunyi kuom wachno. Jaote owacho ni, "Neuru,

owetena, dipo ka chuny marach motamore yie obedo kuomu, kudok chien ua kuom Nyasaye ma ngima.” Johibrania 3:12. Kendo ber mondo wapuonjre puonj mag Biblos kendo nono kata “gik mathuth mag Nyasaye” 1 Jokorintho 2:10. Mana kaka giduto ofwenygi e Ndiko Maler.

To “weche mobet apanda gin mar Jehova Nyasachwa, to gik mofwenyore ni marwa.” Rapar mar Chik 29:29. Mak mana en dwaro mar satan mondo oruchi paro mar dhano. Sunga moro donjo ei tim maber mar nono puonj madieri mag Biblos, mi jo moko yudo ich wang’ mapiyo ka ok ginyal lero tiend migawo ka migawo mag weche mag Nyasaye ni kech ok ginyal chopo dwarogi giwegi. En wich kuot kuomgi ka giparo ni ok ginyal winje maber. Ok gidwar rito Nyasaye mondo ofwenvnigi maling’ling’ mantie. Gineno ni riekto mar dhano oromo mar nyisogi tiend wach Nyasaye, kendo ka osetamogi winjo, koro giwacho ni mago ok weche Nyasaye. Nitie ranyisi gi puonj mang’eny mag dini ma iparo kuomgi ni gin e adiera mag Biblos, to kare gigwenyore gi puonj ma ni e Biblos. Kuom weche ma kama ji mang’eny nigi chandruok kendo gibedo gi kiawa e chunygi. To mak mana ni obedo kama ok nikech puonj mag wach Nyasaye chutho, mak mana ni dhano e ma oloko wach Nyasaye.

[104]

Ka ne nyalore ne gik mochwe duto, yango kaka Nyasaye paro bende otiyo, koro eka bang’ gik e okang’ machalo ka ma ok dobedoe wach manyien kendo ma ifwenyo, ok domed puonjo wach Biblos, kendo ji ok dobedo gi medruok margi kuom weche mag chuny. Koro Nyasaye ok dobedo wuon duong’, kendo dhano ka osechopo e giko mar riekto to paro duto, ok doyudo medruok moro kendo. Wapak ruoth ni kech ok en kamano. Nyasaye en e wuon teko duto, kendo ng’at mong’eyo duto “Ma mwandu mar riekto kod ng’eyo okan kuome.” Jokolosai 2:3. Kendo kuom higini gi higini dhano biro dwaro, biro bedo ka puonjore ng’eyo mar Nyasaye, bende, duong’ne ma onge kod giko.

Nitie yo achiel kende ma inyalo medo puonjorigo kendo ng’eyo wach Nyasaye, ka Roho mar Nyasaye liel e chunyi, ni kech kuom Roho wach Nyasaye ne oyangnwa. Kamano onge ng’ato mang’eyo gik Nyasaye, to mana Roho mar Nyasaye, “ni kech Roho ong’iyo duto, kata gik mathuth mag Nyasaye.” 1 Jokorintho 2:11, 10. Kendo Jawar ne osingo ni jolupne niya: “To en kose biro, Roho ma adierino

[105] notel nu kuom adieri duto; . . . ni kech nokawo kuom maga, to nonvisu.” Yohana 15:13, 14.

Nyasaye dwaro dhano mondo oti gi parone. Nono kendo puonjore Biblos ma biro yawo parone. obuongone ma onge puonjruok moro amora manyalo timo kamano. Mak mana nyaka watang’ kuom weche mag nyiseche, ma kelo yomyom mar dhano. Ka wach Nyasaye doyangore e parowa ma wach adier ok nyal yangi, ochuno ni nyaka wabed gi chuny ma ok ba ka mar nyathi, mondo wabed moikore ni yudo puonj kendo kwayo Roho Maler oti kuomwa. To ka waneno teko mar Nyasaye gi riekone ka duong’ ma onge gima ipimogo. mondo wayangi kitwa ma onge gi paro mar walruok mare, kamano ochunowa mondo wabed joma beyo kendo elo buk mar wachne, owinjore wabed kod luor dimbruok e chunywa ka wan e nyime molojo.

Nitie fwenyruok ma oyangore ni ji duto—jogo mopuonjore ahinya kod joma ok opuonjore—ma Nyasaye biro yango ni jogo madwaro ng’eyo adiera. Mak mana ka Roho Maler ok otelo ni dhano nenore ka obiro wito weche mag Biblos kendo otemo wacho weche makwedo adierni. Somo mang’eny mar dhano kuom Biblos obet ma onge ohala. Ka bug wach Nyasaye iyawo ma onge luor kendo ma onge lemo: bende ka ng’ato ok oketo parone kod herane kendo timo dwaro mar Nyasaye, ma onge kiawa wanabed e chandruok. Eka satan biro chiko paro, kendo keto e chuny tiend weche mag Biblos ma ok mag adieri.

[106] Pile ka ok dhano obedo e achiel gi Nyasaye kuom timbege to gi wechegi, kata obedo ni gin gi riekone ma chalo nade, ma onge kiawa ok gibi ya- ngo weche man e ndiko mag Nyasaye kendo onge ohala bedo gi yie kuom puonjgi. Mang’eny kuomgi man gi kiawa e chunygi, adieri mar kiawa margi en hero richo. Puonj to gi kwedo mag weche Nyasaye ok mor jogo man gi chuny mar pakruok, to gi jogo ma ok ohero timo dwaro mar Biblos, kendo gibedo mapiyo mar kwedo wach Nyasaye ni ok adieri. Mak mana jogo madwarogo gi chunygi duto ng’eyo dwaro mar Nyasaye man ei Biblos mare nyalo miyogi riekone mar warruok.

Kristo owacho, “Ng’ato moyie timo gi ma en odwaro, e ma nong’e puonjni, kata noa ka Nyasaye kata Awacho wachna. Kar goye mbaka manono kuom weche ma ok unyal winjo tiendgi, owinjore

utim dwoko maru kaka usomo bende kaka uyango, eka nokonyu yango mago ma ungo gi kiawa.

Nitie fwenyruok ma oyangore ne ji duto—jogo mopuonjore ahinya to gi joma ok opuonjore—en mana bedo gi paro mar yango. Nyasaye oluongowa waduto mondo wabi wanon adiera mar wachne, singone. Owacho, “Yaye, rang kendo ne ka Jehova ber.” Zaburi 34:8. Kar yiengori kuom wach ng’ato onego warangi kendo wane wawegi. Owacho kendo, “Kwauru, eka nuyudi.” Yohana 16:24. Singone obiro chopo. Ok giserem, bende ok ginirem ngang’ mak gichopo. Kamano kaka wamedo sudo ir Yesu kendo bedo mamor gi morne, eka lerne norieny e chunywa, kendo kiawa ma wango to gi mudho man e chunywa ibiro gol chutho. Jaote Paulo wacho ni Nyasaye biro golowa “e teko mar mudho, kendo noterwa e piny ruodh wuod herane.” Jokolosai 1:13, kendo ng’at mose a e tho donjo e ngima “moyie nyisne ose keto kite ka Nyasaye en adier.” Yohana 5:24; 3:33. Onyalo kuong’ore kowacho, Ne adwaro konyruok, to ayude kuom Yesu, kendo otimo dwarone duto, kech mar chunya koro opong’ kod wachne, kendo koro Biblos en kuoma kaka fweny mar Yesu Kristo. Ipenja ni ang’o momiyo ayie kuom Yesu?—Nikech en Jawarna. Ang’o momiyo ayie kuom Biblos?—Ni kech aseyyude ka en dwond Nyasaye ma wuoyo e chunya.” Wanyalo bedo joneno kuomwa wawegi ni Biblos en adier, ni Kristo en wuod Nyasaye. Wang’eyo ka ok ne waluwo sigenini molosi gi ji mariek.

[107]

Petero ne ochiko Jokristo mobedo owetene, “To donguru kuom ng’wono gi ng’eyo mar Ruodhwa gi Jakonywa Yesu Kristo.” II Pet. 3:18. Jo Nyasaye kobedo e gwethne gibiro medo yango wachne. “To yor joma kare chal ka ler ka piny oyawore, Momedore ameda nyaka wang’ chieng’ orieny maler.” Ngeche 4:18.

Kuom yie wanyalo ng’iyo nyime nyaka e piny Ruodh Nyasaye, kendo geno chik mag Nyasaye mondo omednwa rieko, mondo nyalowa oriwre gi teko mar Nyasaye. Wanyalo bedo mamor kuom gik moko ma ne ogoyowa obindi e weche mag Nyasaye ni kech nofwenyrenwa gi, gik matek wanayangi malong’o chutho gi tiendgi duto. kendo kama parowa mar dhano ne obedo e okang ma ok onyal ng’eyo gimoro, wanabed koro gi yango mar adieri.” To koro waneno e rang’i, ka ngero, eka chieng’ mos wang’ gi wang’: koro ang’eyo moro nono; eka chieng’ mos nang’e kaka nong’eya bende.” 1 Jokorintho 13:12.

[108]

Yesu Ruoth, nisethona, Geng'a kik atim richo;
Rembi ma nochwer e yath, Pi ma nowuok e ng'eti,
Mond' oluok richo kuoma, Opwodha abed maber.

Tich mar lueta ok dinyal Chopo chik kak' idwaro;
Kindana kod tekona, Kata ka pi wang'a chwer,
Ok nyal gola e richo, Mak mana In kendi, Ruoth.

Aonge gi ma dagen, To mana msalapi, Ruoth,
Abiro mond' iruaka, An ageno ng'wononi;
Jawarna, abironi, Luoka mondo kik atho.

Chieng'no ka niwir e piny, Ka aseloyo richo
Anadhi kodi polo, Ananeni e kom duong';
Yesu, In e Lwandana, Anageni nyaka chieng'.

Sura 13—*Mor Kuom Ruoth*

NYITHIND Nyasaye oluongi ni jochung' ni Kristo, kuom nyiso ber mar Ruoth to gi ng'wonone. Mana kaka Yesu ose yangonwa kit wuro, mondo wan bende wayang Kristo ni ji mamoko kaka En jahera gi ng'wono. Yesu nowacho, "Kaka niora e piny, e kaka an bende naorogi e piny." "An kuomgi, kendo in kuoma, . . . mondo piny ong'e ka in e ma niora, kendo niherogi kaka nihera." Yohana 17:18, 23. Jaote Paulo wacho ni jopuonjre Yesu, "Konyisore ka un barup Kristo," mong'ere "Ma ne ji ng'eyo kendo somo." 2 Jokorintho 3:3, 2. Ng'ato ka ng'ato mobedo nyathine en kaka barua mar Kristo mitero e piny. Ka in jalup Kristo in barua mare ma ooro ni ogandani, e kar dakni to gi miere moluore. Yesu ka obet e iyi, odwaro mondo owuo kod chunyego ma pok oyange. Kamoro ok gisom Biblos kendo winjo duond Nyasaye kawuoyo kodgi, kendo ok gine hera mar Nyasaye ei tijene.

To ka in jachung' mar adier mar Kristo onego iyangi berne kod herane, mondo itine.

Jokristo oketi mondo omenyne ji mamoko yo madhi e polo, kendo nyisogi ler maa kuom Kristo. Wuodhgi kod kitgi onego obedi maler, mondo oyang ni ji mamoko ratiro mar Kristo bende kaka inyalo tiyone. [110]

Wan bende ka wabedo oganda Yesu adieri, wabiro bedo ji mamor. Jokristo ma thoro bedo gi chuny mapek, kuyo kendo ng'ur gi dhok teko magi duto nyiso ataro mar dwaro Nyasaye kod ngima mar Kristo wuode. Jogi miyo ji mamoko bedo gi paro ni kare Nyasaye ok dwaro mondo nyithinde obed mamor, to mani gi bedo gi paro ma ok adier kuom wuonwa manie polo.

Satan bedo masungore ahinya ka onyalo telo ni nyithind Nyasaye kuom bedo gi chuny ma ok nigi yie kod chuny mapek. Omor ka oneno ka ok wayangi Nyasaye malong'o, kendo ka wan gi kiawa muom tekono mar warowa. Satan mor ka wan kod paro ni Nyasaye biro hinyowa kod mirimbe. En tich Satan mondo oket paro kuomwa ni Nyasaye onge gi ng'wono kod hera. Oketo chuny dhano paro

miriambo kuom Nyasaye, kendo wan bende di mang'eny wawinjo weche mag miriambo, kendo weyo geno Nyasaye ni kech bedo ma onge kod yie kuome kendo ng'ur kuom otene Satan temo mondo omi paro ji ne ni yo mar Kristo en mar chandruok gi thagruok. Kendo ka Jakristo nyiso kiawane kuom ngimane, en mana kaka di wawachi ni en kor Satan.

[111] Ji mang'eny paro ahinya kuom bothgi, remgi kod thagruokgi kendo chunyi opong' kod mirima. Nade kuom ngimani pok iyudo gik manyalo mori? Kata seche moko pok ineno mor ni kech ywach gi telo mar Roho mar Nyasaye? Kata neno ber kuom singo mag Nyasaye?

Bedo gi paro kuom weche makelo kuyo ni chuny to gi mamiyo genoni lal, en mana kaka choko kudho to gi gik mahinyo ji, ma chuowowa kendo hinyowa, ma ok waneno thiepe gi olembe kaka gibeyo kendo mamiyo chuny mor. Jalo ma osebedo gi chuny moa chunye opong' gi mudho, mageng'o ler mar Nyasaye mabiro e chunye owuon, kendo oketo tipo mar mudho e yor ji mamoko.

Gone Nyasaye erokamano kuom singo ma osingonwago herane. Kuom yore mang'eny ma owinjore wapar pile pile, kaka wuod Nyasaye ne oweyo duong'ne kendo obedo gi ngima mar dhano mondo owarwa a e piny ruodh satan, dhano a e yo ma ne ogoree nikech richo mondo obed e achiel kod Nyasaye, kendo dhano ka obedo modhil gi muolo nyaka kar giko ka pod wayie kuom Jawar, mana kaka obiro rwakowa gi lewni marachere—magi e weche ma Nyasaye dwaro mondo wapar.

[112] Ka wabedo gi kiawa kuom hera mar Nyasaye, kendo dagi sin-gone, wachaye kendo wakuyo Rohone Maler. Ere kaka di miyo bedi ka nyithinde osiko yuakne, mana ka gima ok oritogi maber, ka e ngimane duto osetiyo matek mondo orit godo nyithinde? Ka po ni gin gi kiawa kuom hera mar mingi, mani nyalo chodo chuny miyo chutho. Iparo ni jonyuol dibed machalo nade ka kama eri e kaka nyithindgi di timonigi? Bende ere kaka wuonwa man e polo di kawwa ka ok wayie kod herane ma nomiyo ochiwonwa wuode ma miderma ni mondo wayud ngima? Jaote ondiko kama, “En mak ovveyo wuode owuon, to nochiwe ni kech waduto, marang'o ok obiro chiwo nwa gik moko duto kode? Kendo gin ji adi ma kuom timbegi to ok gi wachgi, wacho ni, “Wechegi mag Nyasaye ok wuo kuoma. Kamoro ohero jomoko to ok an.”

Kuom timo kamano iketo chunyi e chandruok ni iwuon ni kech pile ka iwacho weche mag buono wach Nyasaye bende bedo ma onge yie; ok ni in kendi e ma idonjo e chandruokni. to kata mana jogo mawinjo wachni biro bende bedo gi kiawa, kendo kamoro ok wanyal yango malong’o gik ma notimre ni kech wachni ma ne owuon e dhogi. In iwuon kamoro inyalo tony e otegu mar wuond mar Satan, to kamoro joka ma ne iwito, kamoro onge yo ma kiawa kande ma ne iketo e chunyi nyalo aa mit gibedo gi geno. Kamano owinjowa ahinya wacho wechego manyalo jiwo tekowa to gi ngima mar chuny!

Malaika duto ochiko itgi mondo giwinji ni to ang’o ma iwacho ni piny kuom Wuoru manie polo. Bedi ng’ato ma wacho wach ma Jalo mobedo kaka Jakwanwa ng’wono e nyim Nyasaye. Ka imako lwet osiepni, pak Ruoth gi dhogi to gi chunyi. Magi biro miyo parone bedo kuom Yesu.

Ji duto ni gi chandruok, kuyo ma ting’ne pek, kendo tem matek. Kik iwach ni dhano wadu chandruokni, to ting’ duto mondo inyis Nyasaye e yor lemo. Keti obedi chik ni weche mag kiawa bende weche mamiyo chuny jok ok noa e dhogi. Inyalo timo mang’eny kuom loso ngima mag ji mamoko kendo jiwo Chunyi gi weche mag mor kod geno. [113]

Nitie ji man gi chuny motegno ma tem odiyo, kendo chiegni tho kuom lweny ma gikedo godo gi ringregi to gi teko mag Satan. Kik iketh chuny ng’ato ma nie chandruok malich ma chalo kama. Jiw chunye kod weche motegno man gi geno ma biro wuoyo e chunye e yore. Kamano mondo ler mar Kristo orieny kuomi. “To onge ng’atwa mabedo mangima ni kech en kende owuon.” Jorumi 14:8. Gi kitwa ma wan wawegi ok wayango jomoko nyalo yudo jip kod teko, kamoro ginyalo aa kuom Kristo gi adiera.

Nitie ji mang’eny man gi paro mag miriambo kuom ngima kod kit Kristo. Giparo ni Nyasaye onge. Kod ler, kendo ojagero, kendo ng’at ma onge kod mor. E yore mang’eny puonj mag dinde nyiso mana yore ma ok ler.

Wachore pile ni Yesu noyuak, mak mana onge kama wayudoe ni ne onyiero. Jawarwa adieri ne en ng’at maneno kuyo, kendo ne ong’iyo gi chandruok, ni mar ne oyawo chunye ni chandruok duto mag ji man e piny. Kata obedo ni ngimane ne en mar chiwruok kendo mopong’ kod lit kod parruok, chunye ok noa. Ngimane ne ok

onyiso kuyo, togi chandruok ma ne omore, to mak mana muolo kod hera e ma ne onyiso. Chunye ne chuny man gi ngima maber kendo kuonde duto ma ne odhiyoe, notere yuweyo, hera muolo, mor kod ilo.

[114] Jawarwa ne chutho neno marach kuom timbewa, to mak mana ne ok onyiso kido mar kuvo kata ich wang' ni wechegi. Jogo ma dwaro luwo ngimane nyaka nyis kite kaka obet, ka gin gi paro matut mar timo gigo mowinjore. Chuny ma ok oyie enoriti, onge thuolo ni sungruok, onge wich teko ma nonere, mak mana dini mar Kristo kelo kuwe kaka aora. Ok oketh teko mar mor gi ilo. Kristo ne obiro ni mondo oti to ok ni mondo otine, kendo ka herane oruaki e chunywa to abiro luwo ndache.

Ka waparo ahinya kuom richo mar jomoko, kod timbegi makiny ma onge kod adier, ok nomi wabed kod hera machal kod mar Kristo ma ne oherowago. To ka waparo matut kuom hera mar Kristo kod ng'wono mare ma onyisowa, ok nobednwa matek mondo wanyis ji mamoko chunyno. Onego waherre kendo bedo gi luor kata obedo ni wan joketh. Da wapuonjore bedo jomakare modhil kod richo mar jomoko kod muolo modhuro. Kamano hera marwa wawegi ibiro golo e chunywa kendo ibiro pong'wa kod hera ma wapogo ni jomoko.

Jandik Zaburi owacho, "Gen kuom Jehova, kendo tim maber, kamano inidag aming'a e piny kendo niyieng' kiluwo adiera." Zaburi 37:3. "IGEN RUOTH." Oru koru pile biro gi mage, wan bende kik wabed jo mapiyo mar wuoyo kod owetewa kuom thagruok gi tem ma wango, ka gima waonge Jawar ma oherowa, mapiyo kuom winjo kwayowa duto kendo en machiegni ahinya mar konyowa ka wan e chandruok.

[115] Jomoko ong'iyo bedo kod luoro kuom chandruok ma pok ocho-ponigi. Ndalo duto oluorwa kod gik moko manyiso hera mare, pile wamor kod teko mang'eny mar Nyasaye, to ji mang'eny kuomwa wigi wil kod gweth mar saa asayano mikwaye, to gi geno yorno ma onge kod ohala.

Nade, bende ber bedo ma onge gi yie kama? Yesu e osiepwa. Jo polo duto parowa. Kik chunywa tho, wakel chandruokwa duto wayie kuom Ruodhwa, wan bende wabed kod yie kod mor. Wakwa Nyasaye rieko mar timo tijewa, mondo kik wayudi wang' kod chandruok. Yesu osingo konyne, mak mana ochunowa mondo

wavier wawegi. Nyasaye ok ohero mondo wachandre. Ruodhwa ok wuondwa. Ok owachnwa, “Kik uluor, onge chandruok e nyimu.” Ong’eyo ni nitie chandruok kod masiche, kendo onyiso kama onego waringi wadhiye mondo wayudi kar pondo. Ne olemo ni jopuonj rene kowacho kama ok akwayo ni mondo igolgi e piny to ni mondo iritgi kuom ng’a marach cha.” Kendo nowacho, “Wehegi ase wacho nu ni mondo ubedi gi kuwe kuoma: e piny uneno malit, to timuru chir; an ase loyo piny.” Yohana 17:15; 16:33.

Kuom puonjne ma ne opuonjo e wi got, Kristo ne opuonjo jolupne ni, owinjore luoro Nyasaye. Kuom puonjne ne en gi dwaro mar konyo jo Nyasaye ndalo duto kata ndaloni, mondo gibedi gi chuny man gi geno. Jawar ne onyisogi winy man e lwasi kaka giwer ma ok gin kod chuny maparore, “Ok gichwo bende ok gike.” Mak mana wuoro man e polo e ma miyogi chiemo. Eka Jawar openjo, “To un uloyogi ahinya?” Mathayo 6:26. Wuoro maduong’ mamiyo dhano gi le chie- mo oyawo lwete kendo ochiwo duto ni chwechne. Winy man e lwasi wiye ok owil godo. Ochweyo ehiemo monego gicham. Gin bende nyaka gichoki chiemo ma osekeyo nigi. Nyaka gilosi udi mabeyo ni nyithindgi matindo. Nyaka gipidhi nyithindgi kendo gidhi koni gi koni ka giwer to gitiyo tiyego ni kech “Wuoru man e polo pidhogi.” Nade “un ok uloyogi?” Donge en adier ni in ng’at mariek kendo jalemo maler, ni nengoni tek maloyo winy man e lwasi? Donge chakruok mar ngimawa, Ng’at morito ngimawa, Jalo ma ne ochweyowa e kido machalo kode, omiyowa gigo ma wadwaro ka watimo dwarone?

[116]

Kristo ne osiemo ni jopuonjrene thiepe ma ne oti e pap; ma ne dongo maber kendo ng’ue ng’ar gi teko ma Wuoro man e polo ne omiyogi, konyisogo herane kuom dhano. Ne owacho, “Paruru ondanyo mag thim, kaka gidongo.” Ber kod kawruok mayot mar thiepe ma Nyasaye ne ochweyo oloyo ruakruok mar Suleman wuod Daudi. Gima kata ji magoro ok nyal chopoe gi riekko ma Nyasaye olosogo thiepe Yesu penjo ni, “To ka Nyasaye ruako lum me thim kamano, mantie tinende, to kiny iwite e kendo, ok notim nu kamano moloyo, un man gi yie matin.” Mathayo 6:28, 30. Ka Nyasaye jagoro maduong’ e ma omiyo thiepe kido maber mar neno, iparo ni doriti jogo nade ma ochweyo e kido machalo kode? Puonjni mar Kristo en kaka kwero ng’at man gi kiawa e chunye bende ma onge yie.

[117] Nyasaye dwaro jogo duto mondo obedi gi chuny mar mor, hera, muolo kod mar winjo. Yesu ne owacho, “Kuwe aweyo nu, kuwena amiyou, ok kaka piny miyou, e kaka amiyou. Kik chunyu, parore kendo kik uluor.” Wehegi awacho nu mondo morn a obedi kuomu, mondo moru bende oromu.” Yohana 14:27; 15:11.

Morno ma idwaro kod ng’ato kuom dwaro mondo en owuon e ma omorgo kende, onge tiende bende en mor ma ok owinjore bende ok obedi aming’a. Mak mana ka Jakristo obedo aming’a kuom Nyasaye onyalo bedo gi mor kendo chunye nyalo duogo. Kata obedo ni waketho kendo wahero piny, wanyalo neno mor e chunyuwa kendo bedo gi yie kuom ngima mabiro ma nobedi ma nyaka chieng’.

[118] Kata mana e piny ka Jokristo podi nyalo bedo gi mor kuom bedo gi Kristo kendo wuoyo kode, inyalo ng’eyo berne, kendo onyalo jiwo chunyi. Pile e ngima machalo kama mar sani wanyalo medo chorore kuom Kristo kendo medo ng’eyo herane kaka obet ni wan. Kik wawiti chir marwa man gi pok maduong’, mak mana warit matek chir gi warruok. . . . ka wan gi geno nyaka chieng’.” Johibrania 10:35,;3:6. “Kata sani Ruoth konyowa” kendo obiro ritowa nyaka chieng’. Ow-injore watim sinani; rapar kuomwa, kaka Ruoth ne okonyowa kendo kawowa aa e lwet jaricho. Ka wang’iyo paro kaka Nyasaye nigi chuny—pi wang’ ma ne oyweyo e wengewa, remwa ma okuweyonwa, ka ne ogolonwa chandruok gi luoro e chunyuwa, bende kaka odwoko dwarowa, to gi gwethne ma omiyowa—wanachiw chunyuwa kendo bedo gi geno kuom duto ma noyudwa e ndalo mabiro.

E lwenjwa ma nobedi e ndalo mabiro, wang’eyo ni chunyuwa noparre, kamano kuom yago ma waparo ma ne osekadho wawacho, “Nyaka koroni Ruoth osekonyowa.” 1 Samwel 7:12. “Kaka ndaloni obet e kaka tekoni nobedi.” Rapar mar Chik 33:25. Tem ok nobedi maduong’ moloyo teko ma oketi maritowa, omiyo kaw tichni mana kama iyude, ka in gi geno ni chandruok moro amora ma nobi enoorni teko ma nokonyi rite.

Kendo mapiyo wabiro neno ka dhoo polo oyaw mondo nyithind Nyasaye odonjgo, kendo wach mogik noa e dho Ruoth Maler nogore e it oganda mana kaka wer mamit, “Biuru, un johawi mag Wuora, chamuru gikeni mar piny ruodhno movik nu nvaka a chakruok mar piny.” Mathayo 25:34.

Eka joma owar norwaki e dala ma ne Yesu odhi loso nigi. Kanyo osiepegi ok nobedi ji modwanyore mag piny, jo miriambo, osiepe

ma ok ler ma onge yie, to mak mana osiepegi biro bedo jogo ma ne oloyo Satan, jogo machal kod Nyasaye ma kitgi beyo chuth. Gombo duto mag richo, both duto ma wango e ngima masani, ibiro luokgi gi remb Yesu Kristo. Jogo ginibedi gi Ler ma onge gi rapim. Gibiro bedo gi kido mowinjore kuome, gibiro chungo e nyim “kom duong’ marachar.” Ka gin e achiel kod malaika.

Kuom ler mar gikeni ma okan kuome “ang’o ma dhano nowil godo chunye?” (Mathayo 16:26, Rev.). Kata obed jachan wuod Nyasaye nigi pith gi luor ma ok nyal yudi e piny ka. Chuny mowar ma oluoki richo duto oa kuome, ma ochiwore mar tiyo ni Nyasaye, nigi nengo maduong’ ma ok wachi, nitie mor e nyim Nyasaye gi malaikage kuom jaricho achiel molokore, mor ma inyiso e wende mag mor.

[119]

Adwari saa duto, Yesu mang’won;
Adwaro tekoni, To an ayom,

Adwari, yaye adwari, Saa duto adwari
Yesu, igwedha koro, Abironi.

Adwari, saa duto; Sudi buta;
Satan ok oloya, Da an buti.

Adwari saa duto, E mor gi tuo;
To an kaonge In, Anyalo ang’o?

Adwari saa duto, Puonja wachni;
Tim kak’ idwaro In, An Nyathini.

Adwari saa duto, Yesu Ruodha;
An ng’ati chutho, an, Ndalo duto.